

ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

TÉMA:

FORMY ÚMYSLNÉHO USMRCENÍ V TRESTNÍM PRÁVU

Zpracovala:

Ak. rok: 2011/2012

Klára Trůblová

Konzultant diplomové práce:

JUDr. Petr Škvain

Prohlášení diplomanta:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpala, a to způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, březen 2012

Klára Trůblová

Poděkování:

Ráda bych vyjádřila své poděkování především konzultantovi diplomové práce, JUDr. Petru Škvainovi, za odborné vedení při tvorbě této práce, jakož i za jeho cenné rady, poznámky a kritiku. Zároveň patří můj dík i Prof. Dr. Robertu Esserovi za umožnění nahlédnout do problematiky úmyslných usmrcení v Německu.

Obsah:

1. Úvod	8
2. Úmyslná usmrcení v historickém kontextu	10
2.1. Delikty proti životu v období po vzniku 1. Československé republiky.....	10
2.2. Snahy o reformu československého trestního práva - úprava podle profesorské a ministerské osnovy.....	14
2.3. Vývoj systematiky úmyslných usmrcení v období od nástupu protektorátu až do roku 1961.....	17
2.4. Cesta od trestního zákona z roku 1961 až k osnově nového trestního zákoníku z let 2004 – 2006.....	18
3. Úprava úmyslných trestných činů proti životu v platném právu	21
3.1. Vymezení jednotlivých forem úmyslného usmrcení v platném trestním zákoníku.....	21
3.2. Obecná charakteristika a komparace systematiky úmyslných usmrcení v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon.....	22
3.3. <i>Vražda</i>	25
3.3.1. Objekt a objektivní stránka trestného činu vraždy.....	25
3.3.2. Subjekt a subjektivní stránka trestného činu vraždy.....	26
3.3.3. Vražda prostá.....	27
3.3.4. Vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.....	30
3.3.5. Vražda spáchaná za zvlášť přitěžujících okolností.....	34
3.3.6. Vývojová stadia trestného činu vraždy.....	36
3.3.6.1. Příprava trestného činu vraždy.....	36
3.3.6.2. Pokus trestného činu vraždy.....	38
3.3.7. Omyl ve vztahu k trestnému činu vraždy.....	40
3.3.8. Usmrcení na žádost – úvaha nad problematikou euthanasie.....	41
3.4. <i>Zabití</i>	45
3.4.1. Privilegovaná skutková podstata trestného činu zabití jako potřebná novinka v trestním zákoníku.....	46

3.4.2. Afektdelikt	49
3.4.3. Provokace	50
3.4.4. Vražda nebo zabití – kvalifikační problém	53
3.4.4.1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky k trestnému činu zabití sp. zn. 7 Tdo 793/2010	53
3.4.4.2. Za jakých okolností je usmrcení zloděje vraždou	57
3.5. <i>Vražda novorozeného dítěte matkou</i>	57
3.5.1. Objekt a objektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	59
3.5.2. Subjekt a subjektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	61
4. Formy úmyslného usmrcení v platné německé právní úpravě	63
4.1. Zabití (Totschlag)	65
4.2. Vražda (Mord)	68
4.3. Usmrcení na žádost (Tötung auf Verlangen)	70
5. Závěr	73
6. Resumé	75
7. Seznam použité literatury	77
7.1. Prameny odborné literatury	77
7.2. Právní předpisy	80
7.3. Články z odborných časopisů	80
7.4. Elektronické adresy	81
7.5. Judikáty	82

1. ÚVOD

Téma mé diplomové práce – Formy úmyslného usmrcení v trestním právu, jsem zvolila nejen proto, že je pro mne tato oblast zajímavá a ráda bych do této problematiky hlouběji pronikla, ale především také z toho důvodu, že nový trestní zákoník přinesl do této části trestního práva několik úprav a vytvořil tak prostor pro další diskusi a náměty k zamyšlení.

Tyto aktuální podněty bych velice ráda do mé diplomové práce zahrнула.

Celková koncepce předkládané práce se nese v juristickém pojetí. Při zpracování budu vycházet z platného práva. Na prvních stránkách se budu věnovat historickému vylíčení vývoje dané problematiky, a to od úpravy v období těsně po vzniku 1. Československé republiky až po zpracování osnovy trestního zákoníku z let 2004 až 2006.

Samotnou právní úpravu se pokusím porovnat i se zahraničím. Pro komparaci jsem zvolila Spolkovou republiku Německo, a to nejen ve vztahu k mému jazykovému vybavení, ale především pak proto, že díky mému studijnímu pobytu na pasovské univerzitě, fakultě právnické se mi dostane možnosti přístupu k originální německé literatuře a jak pevně doufám, i k nezprostředkovanému názoru německých profesorů.

Do své práce zahrnuji taktéž rozbor dostupné judikatury, a to s důrazem na nedávné velice zajímavé a dodnes diskutované rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 8. 2010, které vneslo nové vodítko do kvalifikačního problému u trestných činů vraždy a zabití.

Téma, které jsem se rozhodla zpracovat, zároveň nabízí i předložení úvahy nad problematikou euthanasie. Pro rozšíření prostoru k zamyšlení se a uvedení podnětů *de lege ferenda* jsem toto pojednání zařadila do kapitoly pojednávající o privilegované skutkové podstatě usmrcení na žádost, která, přestože není součástí platného trestního zákoníku, byla obsahem jeho osnovy z let 2004 - 2006.

Ráda bych se také dotkla tématu počátku lidského života z trestněprávního hlediska a odpověděla na otázku, od kdy trestní zákoník chrání lidský život. Toto pojednání jsem zařadila do kapitoly věnující se problematice objektu trestného činu vraždy.

Pokusím se zpracovat nejen pozitivněprávní úpravu z oblasti trestněprávní problematiky forem úmyslného usmrcení, ale vyložit i její souvislosti s obecnou právní úpravou. Zpracuji taktéž příslušnou judikaturu a vyjádřím se ke sporným otázkám, k nimž zaujmu vlastní stanovisko.

Cílem mé diplomové práce je nejen poskytnout kultivovanou kompilaci dosavadního zpracování předkládané problematiky, ale zároveň, jak doufám, přinést zajímavé úvahy, kritické hodnocení i návrhy *de lege ferenda*.

2. ÚMYSLNÁ USMRCENÍ V HISTORICKÉM KONTEXTU

V následující kapitole bych se ráda věnovala podobě trestního práva ve vybraných historických etapách. Zaměřím se na právní úpravu úmyslných usmrcení a poskytnu exkurz do jednotlivých časových období a jejich vnímání této problematiky. Nastíním stěžejní rozdíly mezi tehdejší a nynější právní úpravou.

Kapitolu jsem rozdělila do čtyř podtémat. Protože není možné obsáhnout kompletní historický přehled dané problematiky, pokusila jsem se zaměřit na období po roce 1918, kde se nabízí dostupnost originálních pramenů a pestrost odborné literatury.

Do první podkapitoly věnující se úpravě trestního práva těsně po vzniku 1. Československé republiky jsem zařadila exkurz do 19. století, pomocí nějž bude čtenář seznámen s trestními zákony z roku 1852 a 1878.

Následovat bude pojednání o nespokojenosti s dualistickou úpravou trestního práva a pokusech o její reformu a kodifikaci. Zde se budu věnovat především problematice profesorské a ministerské osnovy.

Dále nastíním trestněprávní úpravu ve světle historického dění po nastolení protektorátu Čech a Moravy až po rok 1961.

V neposlední řadě se zaměřím na trestní zákon z roku 1961 a cestu k nové trestněprávní kodifikaci, tedy k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění.

2.1. Delikty proti životu v období po vzniku 1. Československé republiky

Dne 28. října 1918 byl vyhlášen a zároveň nabyt účinnosti zákon č. 11/1918 Sb., zákon o vzniku Československa, jinak také znám pod označením „recepční norma“. Tento předpis se stal základem pro vznik a budoucí fungování nového samostatného státu.

Nově vzniknuvší stát se musel vypořádat s otázkou - které právo zde bude platit. Odpověď na onu otázku nalzáme právě v již zmíněném zákoně o vzniku Československého státu. Jeho účel je vyjádřen hned v samém úvodu: „*Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu...*“.

Ve svém čl. 2 potom stanoví, že: „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“¹

V praxi to tedy znamenalo, že Československo recipovalo do nového státu dosavadní právo. V oblasti trestního práva hmotného se konkrétně jednalo o zákon č. 117 z roku 1852, tedy „Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích“ a o zákon z roku 1878, trestní zákon uherský a zákon a přestupcích z roku 1879.

Po celou dobu existence Československé republiky je možné registrovat snahy o odstranění dualismu trestněprávní úpravy a pokusy o její unifikaci. Do historie se zapsal především rok 1926 a již zmiňovaná „profesorská osnova“ a po ní následující propracovanější předpis z roku 1937 známý pod označením „ministerská, resp. úřednická osnova“. Bohužel k přijetí ani jednoho z právě uvedených návrhů nikdy nedošlo a po celou dobu života nového Československého státu platily recipované trestní zákony z let 1852 a 1878.

Z tohoto důvodu považuji za nutné, dříve než se budu věnovat pokusům o unifikaci z let 20. a 30., přistoupit k alespoň stručnému rozboru oněch rakousko-uherských trestních předpisů z 19. století, které *de facto* platily až do roku 1950, tedy v případě trestního zákona z roku 1852 bezmála sto let.²

Dne 27. května 1852 byl přijat „Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích“, publikován pod číslem 117/1852 ř. z., a nesoucí v originále označení „*Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Übertretungen*“. Na tomto místě nutno podotknout, že se jednalo v podstatě o novelizaci vydařeného zákona z roku 1803. Ten byl publikován dne 3. září pod číslem 626 Sb. z. s. jako „Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích“, tedy v originále „*Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizei-Übertretungen*“, jindy znám též jako Františkána.³

Františkána je považována za zdařilé legislativní dílo. Vyznačuje se svou přehledností a přesnými formulacemi. Navíc je zde explicitně zakotvena dodnes stěžejní zásada, a sice že neznalost zákona neomlouvá, stejně tak jako zásada *reformationis in peius*.

Zákon z roku 1852 na Františkánu navazuje a mírně ji pozměňuje. Neobsahuje již procesní právo, likviduje některé feudální přežitky a rozlišuje již

¹ Zákon č. 11/1918 Sb., zákon o vzniku Československa

² Schelle, K., Schelleová, I., Veselá, R., Vojáček, L. Počátky moderního státu a práva České republiky. Praha: Eurolex Bohemia a.s., 2006, 30 s.

³ Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A. Mezníky českých právních dějin. 3.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 93, 95 s.

nejen zločiny a přestupky, ale i přečiny. Byl vyhlášen i pro Uhry. Zde však platil jen do 23. července 1861, tedy do usnesení judexkuriální konference. Od roku 1878 mají Uhry svůj vlastní trestní zákoník.⁴ V Sedmíhradsku pak platí do 1. června 1880.

„Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích“ z roku 1852 zakotvuje zásadu *nulum crimen sine lege* a v § 32-33 zásadu *nulla poena sine lege*. V hlavě šesté „O rozličných druzích zločinů“ nalezneme v § 56 rozdělení zločinů a v § 57 zvláštní druhy zločinů. § 56 stanoví: „Zločiny zasahují buď do společné bezpečnosti přímo ve svazku státním, ve veřejných opatřeních nebo veřejné důvěře, anebo porušují bezpečnost lidí jednotlivých co se týče osoby, majetku, svobody nebo jiných práv.“ Ustanovení § 57 prohlašuje za zvláštní druhy zločinů krom jiných též vraždu a zabití.⁵

Hlava patnáctá zákona č. 117/1852 ř. z. nese název „O vraždě a zabití“. Ustanovení § 134 je věnováno trestnému činu vraždy, ust. § 135 vymezuje jednotlivé druhy vraždy, ust. § 139 se věnuje trestu na zavraždění dítěte a § 140 an. obsahuje problematiku trestného činu zabití.

Ust. § 134 stanoví, že: „Kdo jedná proti člověku v obmyslu, aby ho usmrtil, takovým způsobem, že z toho nastane smrt jeho nebo jiného člověka, dopustí se zločinu vraždy, i když výsledek tento nastal jen pro osobní povahu toho, jemuž ublíženo, nebo pouze pro nahodilé okolnosti, za nichž byl čin spáchán anebo jen z příčin vedlejších náhodou k tomu přistoupivších, pokud tyto příčiny byly přivoděny činem samým.“ Z komentáře k tomuto paragrafu se lze dozvědět, že rozdíl mezi vraždou a zabitím tkví v úmyslu. Jedná-li se o úmysl přímý (*dolus directus*), pak jde o vraždu. Jedná-li se však o úmysl nepřímý, nepřátelský, hovoříme o zabití. Konstantně s dnešní právní úpravou je stanoveno, že ani přivolení usmrceného nevylučuje trestní odpovědnost dle ust. § 134 tr. z.⁶

Ust. § 135 tr. z. vymezuje následující druhy vraždy:

1. Vražda úkladná, jež se děje jedem nebo jinak potměšilým způsobem.
2. Vražda loupežná, která se páše v obmyslu převést na se cizí věc movitou násilnostmi proti osobě.

⁴ Vlček, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 31 s.

⁵ Kallab, J., Herrnritt, V. Trestní zákony Československé. 2. přeprac. a značně rozmož. vydání. Praha: Nákladem Československého kompasu, 1927, 53, 54 s.

⁶ Kallab, J., Herrnritt, V. Trestní zákony Československé. 2. přeprac. a značně rozmož. vydání. Praha: Nákladem Československého kompasu, 1927, 120 s.

3. Vražda zjednaná, k níž někdo byl najat, nebo jiným způsobem od osoby třetí pohnut.
4. Vražda prostá, která nepatří k žádnému zde uvedenému těžkému druhu.

V komentáři je blíže upřesněn potměšilý způsob provedení, za který je nutno považovat situaci předem vylučující nebo stěžující obranu.

Vražda dokonaná se trestá, v případě pachatele, jednatele a přímého účastníka, smrtí a v případě vzdáleného spoluviníka a účastníka těžkým žalářem od pěti až do dvaceti let. Trest za pokus vraždy může být v případě zvlášť přitěžujících okolností doživotní žalář.

§ 139 stanoví trest na zavraždění dítěte matce, která usmrtí své dítě při porodu nebo opomenutím pomoci je při porodu zahynouti nechá. Je zde diferenciací mezi dítětem manželským a nemanželským. V případě, že dítě bylo manželské, je trestem těžký žalář doživotní. V případě nemanželského dítěte je to těžký žalář od deseti až do dvaceti let. Zajímavý je komentář, ze kterého se dozvídáme, že délku mimořádného duševního stavu matky po porodu, který je důvodem mírnější trestnosti, je potřeba rozhodovat od případu k případu.⁷

Konečně ust. § 140 zákona z roku 1852 zakotvuje trestný čin zabití. „Nevykoná-li se sice čin, jímž člověk o život přijde (§ 134), v tom obmyslu, aby byl usmrcen, ale přece v jiném obmyslu nepřátelském, jest zločin ten zabitím.“ Podle komentáře je nepřátelským úmyslem nepřímý zlý úmysl, čelící proti tělesné neporušitelnosti. Zákon pak diferencuje mezi trestem za loupežné zabití, prosté zabití a zabití při rvačce nebo při zlém nakládání s jednou nebo více osobami.⁸

Trestní zákon z roku 1852 byl postupně doplňován různými předpisy. Jmenovat mohou zákon o tisku č. 6/1863 ř.z. nebo patent o zbraních č. 222/1852 ř.z. Od 60. let je možno registrovat snahy o novou kodifikaci trestního práva. Nutno však konstatovat, že kompletní nové trestněprávní úpravy dosaženo nebylo a veškeré snahy zůstaly pouze u dílčích změn.

Nabízí se úvaha, zda se snad tato doba nestala dědičnou, když vezmeme v potaz, že snahy o reformu trestních zákonů 19. století byly přerušeny I. světovou

⁷ Kallab, J., Herrnritt, V. Trestní zákony Československé. 2. přeprac. a značně rozmož. vydání. Praha: Nákladem Československého kompasu, 1927, 121-123 s.

⁸ Kallab, J., Herrnritt, V. Trestní zákony Československé. 2. přeprac. a značně rozmož. vydání. Praha: Nákladem Československého kompasu, 1927, 124-126 s.

válkou podobně jako snahy v pozdější Československé republice o změnu týchž zákonů přišli vniveč vypuknutím II. světové války.

2.2. Snahy o reformu československého trestního práva - úprava podle profesorské a ministerské osnovy

Jak již bylo zmíněno počátkem této kapitoly, trestní právo přejaté na základě recepční normy bylo potřeba reformovat a unifikovat. Těmto snahám odpovídaly i některé kroky, učiněné již těsně po vzniku nového samostatného státu. Předně bylo při vládě Československé republiky zřízeno ministerstvo unifikací, které však bohužel zůstalo mezi všemi ústředními orgány úřadem nejbezmocnějším. Zmínit je potřeba i zákon na ochranu republiky, publikovaný v roce 1923, který nahradil ustanovení zákona z roku 1852 chránící panovníka a monarchii a nahradil je koncepcí na ochranu republikánského státu, jeho představitelů i zřízení.⁹

Již v květnu roku 1921 byla pod záštitou ministerstva spravedlnosti vypracována osnova obecné části trestního zákona. Publikována byla pod názvem „Prozatímní návrh obecné části trestního zákona“. Základem bylo rozdělení trestných činů na zločiny a přečiny podle kritéria „nízké pohnutky činu“. S tímto pak souvisí volnost soudcovského uvažování, uplatňovaná právě zejména při hodnocení pohnutek trestných činů.¹⁰

O tři roky později, tedy již v roce 1924 byly ukončeny práce na přípravě zvláštní části vznikajícího zákona, zároveň došlo k pozměnění části obecné. Oficiální verzi zveřejnilo ministerstvo v roce 1926 pod názvem „Přípravná osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového“.

Charakteristickým rysem zvláštní části přípravné osnovy byla úprava tzv. politických deliktů, mezi kterými se objevují např. trestné činy proti republice, úklady o republiku nebo proti ústavním činitelům.

Ve své hlavě čtrnácté pak osnova upravuje trestné činy proti životu a tělu. Je zde zachyceno celkem 17 skutkových podstat. Mezi nimi i trestný čin vraždy, zabití a usmrcení dítěte.

⁹ Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A. Mezníky českých právních dějin. 3.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 134 s.

¹⁰ Vlček, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 2.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 36, 37 s.

Základní skutkovou podstatu tvořil trestný čin zabití, ve smyslu ust. § 271. Skládal se ze tří odstavců. Podle odst. 1 se trestal ten, kdo jiného úmyslně usmrtil vězením od tří do patnácti let. Odst. 2 přicházel s kvalifikovanou skutkovou podstatou pro případ, že by takovýto trestný čin byl spáchán na prezidentu republiky a dalších taxativně uvedených vrcholných představitelích tehdejšího demokratického státu. Odst. 3 naopak nabídl privilegovanou skutkovou podstatu pro případ, že někdo jiného usmrtí ze soucitu, aby uspil jeho neodvratnou nedalekou smrt.

K deliktu zabití tvořil speciální kvalifikovanou podstatu trestný čin vraždy podle ust. § 272. Odlišujícím kritériem zde bylo nízké smýšlení pachatelovo, se kterým jiného usmrtil. Potrestán pak byl žalářem od deseti do dvaceti let nebo žalářem doživotním.

Ust. § 274 nabídl privilegovanou skutkovou podstatu, a sice usmrcení dítěte. Tohoto trestného činu se mohla dopustit pouze matka, která usmrtila své dítě při porodu nebo hned po něm v mimořádném stavu duševním vyvolaném porodem a okolnostmi za nichž porod se děje. K dokonání však stačilo, zúčastnila-li se takového jednání. Trestem zde bylo vězení od šesti měsíců do tří let nebo žalář od jednoho do osmi let.¹¹

Ke kodifikaci ale bohužel nedošlo, a tak tento předpis zůstal navždy už jen přípravnou osnovou. Jako důvod bývá v literatuře uváděn pro tehdejší dobu typický legislativní konzervatismus.

Profesorská osnova z roku 1926 však nezůstala jediným legislativním počinem tehdejší doby. V roce 1937 došlo k vypracování snad ještě kvalitnější ministerské osnovy.

Ve své hlavě devatenácté upravovala ministerská osnova trestné činy proti životu a tělu. Vyznačovala se přitom moderní a propracovanou systematikou, když jako privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy pojala ne pouze trestný čin usmrcení dítěte, ale i zabití a usmrcení na žádost.

Tzv. úřednická osnova z roku 1937 perfektně analyzovala problém, se kterým se tehdy trestní právo potýkalo, tedy onu dualistickou úpravu dle zákonů z let 1852 a 1878. Každý z právě zmíněných předpisů kriticky posoudila, upozornila na klady i nedostatky a nechala se z obou inspirovat tím nejlepším.

¹¹ Komise pro reformu československého trestního zákona. Přípravná osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1926, 70 s.

Formy úmyslného usmrcení, které osnova nabídla, byly následující: vražda, zabití, usmrcení na žádost a usmrcení dítěte.

Nejprve se osnova vypořádává s odlišným konceptem odlišnosti vraždy a zabití. Podle § 134 tr. zák. 1852 je každé úmyslné usmrcení člověka vraždou. Zabitím podle § 140 je úmyslné poškození těla s následkem smrti. Naproti tomu tr. zákon z roku 1878 koncipuje vraždu jako usmrcení v úmyslu předem rozváženém, když za zabití považuje úmyslné usmrcení bez úmyslu předem rozváženého. Čin, který tr. zákon 1852 označuje jako zabití je podle tr. zákona 1878 smrtelným poškozením těla. Zákon z roku 1878 totiž nezná institut nepřímého úmyslu.

Osnova upozorňuje, že nepokládá za vhodné naprosté vymizení pojmu zabití z trestního zákona, ale považuje za nutné sjednocení vnímání tohoto právního pojmu a především pak jeho upravené konkrétní vymezení. Hranicí mezi vraždou a zabitím nadále má být skutečnost, zda viník byl k činu stržen prudkým a omluvitelným vzrušením mysli. Za omluvitelné je nutno považovat takové hnutí mysli, kdy nelze viníku podle obecných názorů zazlívati, že za okolností, za jakých ke vzrušení mysli došlo, nezachoval duševní rovnováhu.¹²

Struktura skutkové podstaty se v obou zákonech (1852 a 1878) lišila i co se týče výměry trestu. Trestní zákon z roku 1852 stanovil za vraždu trest smrti. Trestní zákon z roku 1878 takto trestal pouze vraždu spáchanou v úmyslu předem rozváženém. Osnova na tyto rozdíly reagovala odstupňováním trestů, když pravidelnou sazbou za úmyslné usmrcení má být žalář doživotí. Mírnějšího trestu zasluhují případy označené jako zabití (§ 282 odst. 2) a naopak smrtí se trestají případy označené jako vražda v § 283.

Ve svém § 285 osnova upravuje privilegovaný případ úmyslného usmrcení, a sice pro nás dodnes právně nezakotvený trestný čin usmrcení na žádost. Nutno podotknout, že zde se nechala osnova inspirovat tr. zákonem 1878, když tento v § 282 trestal žalářem do tří let toho, kdo byl pohnut rozhodným a vážným přáním jiného, aby ho usmrtil.

Skutková podstata předložená osnovou vyžadovala, aby viník jednal v značném vzrušení mysli na předcházející výslovnou a vážnou žádost usmrcené osoby. Ve druhém odstavci osnova upravila mírnější případ usmrcení na žádost jen

¹² Osnova trestního zákona z roku 1937. Státní tiskárna Praha, 1937, 356-357 s.

ze soucitu, v úmyslu uspížit neodvratnou smrt a vysvobodit oběť z krutých bolestí, proti kterým není trvalé pomoci.¹³

Konečně v ust. § 286 osnova upravuje další privilegovanou skutkovou podstatu úmyslného usmrcení člověka, a sice usmrcení dítěte. Zde se oba zákony (1852 a 1878) shodují co do vymezení skutkové podstaty, avšak každý z nich za tento čin stanoví jiný trest. Zákon 1878 trestá žalářem do pěti let jen usmrcení dítěte nemanželského. Zákon 1852 přiznává mírnější trestnost i usmrcení manželského dítěte, ale trestá tuto vraždu přísněji, doživotním žalářem. Osnova se s touto odlišností vyrovnává a stanoví, že není rozhodující, zda se jedná o manželské či nemanželské dítě. Rozhodující je zde pro příště pouze onen zvláštní duševní stav, v němž se rodička po určitou dobu nachází a uvádí trestní sazbu pět až deset let.¹⁴

Bohužel ani toto značně propracované dílo v podobě tzv. ministerské osnovy nedošlo svého cíle a tak doba předmnichovského Československa zůstává v oblasti trestního práva do jisté míry chaotická, poznamenaná nechtěným dualismem právní úpravy a nenaplněnými snahami o její kodifikaci. Nutno ještě poznamenat, že celá situace byla pouze komplikovanější vydáváním dalších dílčích trestněprávních předpisů, z nichž uvádím např. zákon o trestání válečné lichvy, anebo pokrokový zákon o zavedení podmíněného odsouzení a podmíněného propuštění, oba z roku 1919.¹⁵

2.3. Vývoj systematiky úmyslných usmrcení v období od nástupu protektorátu až do roku 1961

V Protektorátu Čechy a Morava došlo k naprosté likvidaci československé zákonitosti a spolu s ní i demokratických zásad trestního práva.¹⁶

Bylo zavedeno německé trestní právo a s tímto krokem nastala etapa formálního dualismu autonomního československého práva a německého práva oktrojovaného.

Trest běžně ukládaný za nejtěžší úmyslné zločiny, jako byla např. vražda, se v této zlé době ukládal i za nedbalostní delikty.

¹³ Osnova trestního zákona z roku 1937. Státní tiskárna Praha, 1937, 358 s.

¹⁴ Osnova trestního zákona z roku 1937. Státní tiskárna Praha, 1937, 358 s.

¹⁵ Vlček, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 2.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 38 s.

¹⁶ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2004, 463 s.

Podle ústavního dekretu č. 11 o obnovení právního pořádku z 3. srpna 1944 pozbyly veškeré předpisy zavedené za protektorátu na úseku trestního práva okupanty a jejich přísluhovači významu. Dne 1. února 1945 byl pak vydán dekret č. 6 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.

V roce 1948 byly v rámci tzv. právníké dvouletky zahájeny práce na návrhu nového trestního zákona. Dne 12. Července 1950 byla schválena osnova tohoto trestního předpisu, který pak vstoupil v platnost pod č. 86/1950 Sb.

Trestní zákon č. 86 upravoval formy úmyslného usmrcení ve své hlavě šesté pod názvem „Trestné činy proti životu a zdraví“. Oproti zmiňované propracované a moderní ministerské osnově upravoval pouze dvě formy úmyslného usmrcení člověka, a to vraždu v § 216 a vraždu novorozeného dítěte matkou v § 217.

U trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou se zde objevuje nově slovo „vražda“, když je pachatelka této privilegované formy usmrcení stigmatizována označením vražedkyně. Trestní sazba zůstává od pěti do deseti let odnětí svobody.

Vražda se trestá podle odstavce prvního trestem odnětí svobody od patnácti do pětadvaceti let, anebo v případě kvalifikované formy podle odstavce druhého trestem doživotním nebo smrtí.¹⁷

Po přijetí nové ústavy v roce 1960 se vzedmula kodifikační vlna, v jejímž rámci byl přijat i nový trestní zákon č. 140/1961 Sb.¹⁸

Ten pak platil téměř půl století. Nahrazen byl až zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění.

2.4. Cesta od trestního zákona z roku 1961 až k osnově nového trestního zákoníku z let 2004 – 2006

Ještě do nedávné doby platný trestní zákon z roku 1961 byl poznamenán historickou situací, ve které vznikal. Podobně jako byl úspěšný demokratický vývoj Československa přerušen událostmi vedoucími k vytvoření Protektorátu Čechy a

¹⁷ Zákon č. 86/1950 Sb., částka 39., vydáno dne 18. 7. 1950, 44 s.

¹⁸ Vlček, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 2.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 51 s.

Morava v průběhu II. světové války, byl i vývoj následný, v letech 1948 – 1989 poznamenán komunistickou ideologií a sovětským vlivem.

Trestní zákon z této nedemokratické éry nemohl v moderní společnosti obstát. I přes veškeré své četné novelizace byl stále výplodem politickopravní doktríny totalitního státu založeného na třídním pojetí s cílem potlačovat tržní mechanismus ekonomiky. Jeho celková koncepce byla represivní a nevyhovovala tak moderním trendům restorativní justice. Hlavním posláním zákona č. 140/1961 Sb. bylo chránit státní zřízení socialistického státu a menší pozornost byla věnována subjektivním právům občanů. Tomu odpovídala i systematika zvláštní části, v níž hlava první upravovala trestné činy proti republice. Až v hlavě sedmé pak byly řazeny trestné činy proti životu a zdraví.¹⁹

Trestní zákon z roku 1961 v již zmíněné hlavě sedmé zvláštní části upravoval toliko dvě formy úmyslného usmrcení. § 219 vražda a § 220 vražda novorozeného dítěte matkou.

Novela trestního zákona z roku 1990 doplnila základní skutkovou podstatu trestného činu vraždy podle § 219 další kvalifikovanou skutkovou podstatou v odst. 2, ve kterém jsou nově vymezeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Takový pachatel bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem.²⁰

Ve vztahu k § 219 je ustanovení § 220 speciální, jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu s konkrétním subjektem, jímž je matka novorozeného dítěte jednající v rozrušení způsobeném porodem. Takový čin je mírněji trestný, a to trestem odnětím svobody na tři léta až osm let.²¹

Až počátkem roku 2010 má být trestní zákon č. 140 vystřídán novým trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. Cesta k tomuto dni je však spletitá a nový zákoník je schválen až po 15 letech intenzivní práce především prof. Šámala.

Osnova trestního zákoníku z let 2004-2006, poté co byla dne 21. července předložena vládou Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, přijata nebyla.

¹⁹ Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 2-3 s.

²⁰ Šámal, P., Púry F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1297 s.

²¹ Šámal, P., Púry F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1312 s.

Avšak bez ohledu na to představuje historický mezník ve vývoji legislativy v oboru trestního práva hmotného v České republice.²²

Osnova 2004-2006 řadí hned do hlavy první zvláštní části trestné činy proti životu a zdraví. Upravuje zde celkem tři formy úmyslného usmrcení, a to vraždu podle § 113, vraždu novorozeného dítěte matkou podle § 114 a konečně usmrcení na žádost podle § 115.

Právě usmrcení na žádost představovalo v osnově 2004-2006 ostře diskutované téma, když se tato skutková podstata objevuje po vzoru zahraničních úprav (Rakousko nebo Německo) v návrhu již historicky podruhé. Ministerská osnova z roku 1937 tuto privilegovanou formu úmyslného usmrcení upravovala také.

Problematika euthanasie v českém právním řádu vyvolala vlnu debat nejen v odborných kruzích, ale i v řadách laické veřejnosti. Z důvodové zprávy k § 115 osnovy z let 2004-2006 se lze dozvědět, že privilegovaná skutková podstata usmrcení na žádost je zařazována do osnovy v podstatně užší podobě, než je v zahraničí obvyklé, když je vázána nejen na omluvitelné pohnutky, zejména soucit, ale i na somatickou nevléčitelnou nemoc. Řeší se zde tedy jen velmi úzká výšeč z euthanasie, a sice euthanasie voluntární, vyžádaná dotčenou osobou. Důvodová zpráva též zdůrazňuje, že se nejedná o řešení vedoucí k beztrestnosti, ale jen k nižší trestnosti takového jednání.²³ Konkrétně se jedná o trest odnětí svobody až na šest let.

Jak jsem již zmínila osnova z let 2004-2006 přijata nebyla. Následně byla pozměněna a v upravené formě, mimo jiné bez privilegované skutkové podstaty usmrcení na žádost, zato s novou privilegovanou skutkovou podstatou zabití, schválena Parlamentem a dne 27. ledna 2009 podepsána prezidentem Václavem Klausem.

²² Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, předmluva

²³ Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 149 s.

3. ÚPRAVA ÚMYSLNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTU V PLATNÉM PRÁVU

V následující, obsahově jistě nejrozsáhlejší kapitole se budu věnovat jednotlivým formám úmyslného usmrcení, které existují v platném právu. Vzhledem k tomu, že k rekodifikaci trestního práva hmotného došlo teprve v době nedávné, a že se stále objevují případy, kdy se trestnost činu posuzuje podle trestního zákona 1961, se budu věnovat taktéž této předchozí úpravě, a to především v samostatné podkapitole zaměřené na komparaci dané problematiky v obou trestních kodexech.

Již nyní mohu předeslat, že samostatná podkapitola bude věnována též nové privilegované skutkové podstatě zabití ve smyslu § 141 trestního zákoníku, především pak materii složitosti právní kvalifikace jednání buď jako trestného činu vraždy nebo zabití.

Ve světle shora zmiňované osnovy trestního zákoníku z let 2004-2006 přicházející se skutkovou podstatou usmrcení na žádost, bude pojednáno i o problematice euthanasie.

3.1. Vymezení jednotlivých forem úmyslného usmrcení v platném trestním zákoníku

Platnou právní úpravu oblasti trestního práva hmotného nalezneme v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění (dále již jen TrZ). Tento dlouho očekávaný předpis vstoupil v platnost dne 8. ledna 2009. Účinnosti nabývá o necelý rok později, konkrétně 1. ledna 2010.

O jeho vypracování se zasloužil především prof. Šámal, když po odmítnutí jeho osnovy z let 2004-2006 nevzdal své snahy a tento návrh se, byť v pozměněné podobě počátkem roku 2009 stal platným.

Pozměněna musela být hlava první zvláštní části nesoucí označení „Trestné činy proti životu a zdraví“. V díle prvním nalezneme odděleně toliko trestné činy proti životu a zde tři formy úmyslného usmrcení. Ovšem v jiné sestavě oproti původně předkládané osnově. Mizí privilegovaná skutková podstata usmrcení na žádost a objevuje se jiná, a sice zabití.

Na tomto místě je však nutno podotknout, že jednotlivé formy úmyslného usmrcení v platném trestním zákoníku nalézáme i na jiných místech, než pouze ve

zmíněné hlavě I. TrZ. Jinými slovy, trestné činy, jejichž objektem je lidský život, obsahuje trestní zákoník vícero. Jedná se o tzv. delikty *sui generis*, které jsou ve vztahu k trestnému činu vraždy ve smyslu ust. § 140 TrZ speciální a jejichž vzájemný jednočinný souběh je tak vyloučen. Patří sem např. trestný čin loupeže ve smyslu ust. § 173 odst. 4 TrZ, trestný čin obecného ohrožení ve smyslu ust. § 272 odst. 3 písm. a) Trz, dále pak trestný čin teroru ve smyslu ust. § 312 Trz nebo trestný čin genocidia ve smyslu ust. § 400 Trz.

Do první hlavy zvláštní části však byly zařazeny pouze takové trestné činy, u nichž je lidský život jediným nebo hlavním objektem. S ohledem na právě zmíněnou skutečnost se dále v mé diplomové práci budu zabývat toliko formami úmyslného usmrcení vyskytujícími se v hlavě první zvláštní části trestního zákoníku.²⁴

Zaměřím se tak na trestný čin vraždy ve smyslu § 140 TrZ, trestný čin zabití ve smyslu § 141 TrZ a konečně na trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou ve smyslu § 142 TrZ.

3.2. Obecná charakteristika a komparace systematiky úmyslných usmrcení v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Předně je potřeba zmínit, že přijetím nového trestního zákoníku došlo k radikální změně v celkové systematice zvláštní části vůbec. Trestné činy proti životu a zdraví se z hlavy sedmé přesouvají na první místo a nahrazují tak pozičně trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci. Tato změna plně odpovídá nahrazení předpisu z totalitní doby předpisem moderním, ctícím základní demokratické principy a zásady.

Dále dochází k řadě drobných terminologických změn, kvalifikované skutkové podstaty jsou komplikovaněji odstupňovány co do míry trestnosti a obsahují bohatší katalog okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Za nejvýznamnější je však nutno považovat novou systematiku úmyslných usmrcení.

Odborná kriminologická a trestněprávní literatura poukazovala už delší dobu na velkou různorodost případů úmyslných usmrcení, kterou jednotná skutková podstata vraždy nebyla s to postihnout.²⁵

²⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1295 s.

²⁵ Zapletal, J. Úmyslná usmrcení (kriminologická a trestněprávní studie). Výzkumný ústav kriminologický, Praha: 1980, 111 s.

Pachatelé situačních vražd byli tak podrobováni příliš tvrdým trestním postihům. Na tuto kritiku zareagoval nový trestní zákoník v § 140, kde v odst. 1 upravuje vraždu prostou, zatímco v odst. 2 téhož ustanovení je přísněji postihována vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Odst. 3 pak obsahuje rozšířený katalog okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

Krom tradiční privilegované skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou se objevuje nová privilegovaná skutková podstata trestného činu zabití, které je úmyslným usmrcením za okolnosti, jež odůvodňuje shovívavější postih pachatele jednajícího v silném rozrušení, ze strachu, úleku či zmatku, popř. po předchozím zavrženíhodném jednání poškozeného. Tento trestný čin je ve své základní skutkové podstatě velmi mírně trestný, a to trestem odnětí svobody na tři až pět let.

Hlava první zvláštní části je nově členěna do jednotlivých dílů. Těch je celkem pět a jsou od sebe systematicky odděleny. Je rozdělena ochrana života od ochrany zdraví a jednotlivé trestné činy jsou tak zařazeny do samostatných dílů 1 a 2. V díle 3 jsou pak trestné činy ohrožující život a zdraví, v díle 4 nalezneme trestné činy proti těhotenství ženy a v díle 5 trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, s lidským embryem a lidským genomem.²⁶

Ony zmiňované tři formy úmyslného usmrcení mají tak své místo v díle prvním chránícím lidský život.

Jinak je tomu v zákoně č. 140/1961 Sb. Předmětná hlava sedmá zde vůbec není členěna do dílů a obsahuje toliko 12 skutkových podstat, oproti TrZ, kde jich najdeme celkem 27.²⁷ Ostatní skutkové podstaty chránící lidský život a zdraví jsou v zákoně z roku 1961 obsaženy i v dalších hlavách, úprava tak zde není synchronní.²⁸ Dá se tedy říci, že hlava I. TrZ je dalece obsáhlejší a propracovanější. Objevují se zde delikty, které doposud figurovaly ve „sběrné“ hlavě páté či v hlavě čtvrté.²⁹

Trestní zákon 140 nabízí toliko jednu privilegovanou skutkovou podstatu úmyslného usmrcení, a sice vraždu novorozeného dítěte matkou ve smyslu ustanovení § 220. Privilegovaná skutková podstata zabití se zde neobjevuje. V případě § 220 se jedná o speciální ustanovení na ochranu lidského života. Pravidelně se úmyslné usmrcení člověka posuzuje podle § 219 trestního zákona jako

²⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 475 s.

²⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, TZ 002, Praha: C. H. Beck, 2005, 45-46 s.

²⁸ Šámal, P., Púry F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1297 s.

²⁹ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 53 s.

trestný čin vraždy. V odstavci prvním nalezneme základní skutkovou podstatu (se sazbou deset až patnáct let odnětí svobody), k níž v roce 1990 přibyla kvalifikovaná skutková podstata v odstavci druhém, ve kterém jsou uvedeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby doplněné i novelou provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. (s trestní sazbou dvanáct až patnáct let odnětí svobody nebo výjimečným trestem).³⁰

Oproti § 219 nabízí tak nový § 140 TrZ propracovanější diferenciaci pachatelova jednání, když přidává další odstavec a s ním kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy. V novém TrZ se tak objevuje již zmíněný prvek tzv. premeditace a přísněji je s účinností od 1. 1. 2010 potrestán ten, kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Více k této problematice bude řečeno v následující podkapitole věnované trestnému činu vraždy.

Nový trestní zákoník chrání život a zdraví jednotlivce jako nejdůležitější společenskou hodnotu. Tím tato úprava navazuje na ustanovení článku 6 LZPS, které zdůrazňuje, že každý má právo na život, a proto nikdo nesmí být zbaven života. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.³¹

Objektem trestných činů proti životu je lidský život. Pro konkrétní a správné vymezení objektu je však potřeba zodpovědět otázku, po jakou dobu trestní zákoník chrání lidský život, resp. určit jeho počátek a konec.

Ve vědě trestního práva i v soudní praxi převládá názor, že za počátek lidského života je nutno považovat začátek porodu. Toto tvrzení se opírá především o argumentaci ve smyslu ustanovení § 142, podle kterého lze spáchat vraždu novorozeného dítěte matkou i při porodu. Připustíme-li, že počátkem lidského života je začátek porodu, musíme tento moment určit. Z právního hlediska odpovídá tento moment okamžiku, kdy dítě začne opouštět tělo matky, tzn., že se při porodu objeví hlavička nebo vedoucí část dítěte.³² Na tomto místě musím zmínit, že se vyskytují i názory, podle nichž je rozhodujícím okamžikem, kdy plod přechází v živého člověka, až okamžik oddělení dítěte od těla matky, popř. okamžik prvního nádechu nebo výdechu, ať už spontánního, nebo po vzkříšení. Přijetí tohoto názoru by však znamenalo, že usmrcení dítěte matkou při porodu až do okamžiku oddělení dítěte od těla matky nebo okamžiku prvního nádechu a výdechu by bylo beztrestné, neboť

³⁰ Šámal, P., Púry F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1297 s.

³¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1294 s.

³² Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo: 2006, č. 7-8, 23-24 s.

podle § 163 není těhotná žena, která sama uměle přeruší své těhotenství, trestná, přičemž přerušením těhotenství je usmrcení lidského plodu.³³

Konec lidského života je vykládán na základě poznatků lékařské vědy jako biologická smrt mozku, tzv. cerebrální smrt, což je takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno.³⁴

Objektivní stránka je vymezena způsobením následku, tedy usmrcením. Jednání může záležet jak v konání, tak v opomenutí.

Subjektivní stránka je u trestných činů proti životu charakterizována jak úmyslem usmrtit (vražda, zabití, vražda novorozeného dítěte matkou) nebo k usmrcení přispět (účast na sebevraždě), tak nedbalostí (usmrcení z nedbalosti). Já se ve své práci zaměřím na první zmíněnou skupinu.

3.3. Vražda

Platný trestní zákoník uvádí na prvním místě hlavy první zvláštní části konkrétně v ustanovení § 140 skutkovou podstatu trestného činu vraždy.

Jedná se o nejpřísněji trestnou formu úmyslného usmrcení člověka. Tomu odpovídá i propracované rozlišení vraždy prosté (§ 140 odst. 1) a vraždy spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení (§ 140 odst. 2). K jednotlivým typům vraždy bude řečeno více v následujících podkapitolách. Předtím bych se ráda věnovala obecné struktuře skutkové podstaty.

3.3.1. Objekt a objektivní stránka trestného činu vraždy

Ustanovení § 140 chrání lidský život. Předmětem útoku je pouze živý člověk, tedy lidská bytost v časovém úseku od počátku porodu až po cerebrální smrt mozku, již se rozumí smrtelný stav, z kterého návrat do života je vyloučen. Je potřeba upozornit, že klinickou smrt nelze považovat za smrt ve smyslu ustanovení § 140, když se jedná o stav, v němž je sice zjištěna zástava vitálních funkcí, avšak jejich obnova a tím pádem i záchrana života je možná.³⁵

„Objektivní stránka trestného činu vraždy je charakterizována usmrcením člověka, kterým se rozumí jakékoli zbavení života živého člověka. Přitom je

³³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1298 s.

³⁴ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 477 s.

³⁵ shodně R 16/1986 Sb. rozh. tr., 70 s.

*nerozhodné, jakých prostředků bylo při něm použito, zda šlo o jednání jednorázové nebo o jednání postupné a dlouhodobé. Proto je vraždou jak zastřelení, probodnutí, tak i dlouhodobé týrání a nepodávání stravy dítěti anebo déletrvajících podávání jedu v malých dávkách.*³⁶

Trestný čin vraždy lze spáchat jak konáním (*facere*), tak opomenutím (*omittere*) ve smyslu ustanovení § 112 TrZ. Jedná se však o opomenutí takového jednání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen. Podle výkladu k § 112 jde potom v konkrétní podobě o opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání, anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.³⁷

Je tedy nutno odlišit tuto speciální povinnost konat od povinnosti obecné jako např. ve smyslu ustanovení § 150 TrZ. Typicky se bude jednat o případ, kdy lékař nepodá nemocnému lék, ačkoliv je k tomu povinen. Nestačí tak porušení povinnosti vyplývající pouze z morálních pravidel.³⁸

3.3.2. Subjekt a subjektivní stránka trestného činu vraždy

Ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 TrZ řadíme trestný čin vraždy do kategorie úmyslných trestných činů. V úvahu zde přichází nejen úmysl přímý (*dolus directus*), ale i úmysl nepřímý (*dolus eventualis*). Avšak k naplnění subjektivní stránky trestného činu vraždy musí existovat úmysl směřující k usmrcení člověka. Pokud by pachatel jednal v úmyslu poškodit jiný zákonem chráněný zájem a i přesto by došlo k usmrcení člověka, byla by vyloučena trestní odpovědnost za delikt vraždy a jednání by se subsumovalo pod některou z dalších skutkových podstat TrZ.

Je potřeba upozornit na fakt, že rozmysl nebo předchozí uvážení vyskytující se v kvalifikované skutkové podstatě odst. 2 není možné považovat za další formy úmyslu či za jeho zvláštní znaky. Jedná se zde o okolnosti stojící vně struktury úmyslu. Ve smyslu odst. 1 pak hovoříme naopak o náhlém hnutí pachatelovy mysli.

³⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1299 s.

³⁷ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 482 s.

³⁸ srov. R 7/1988-I. Sb. rozh. tr.

Subjektivní stránka tvořící jeden z typových znaků trestného činu se velmi těžko prokazuje. Jedná se totiž o vnitřní psychický vztah pachatele k zamýšlenému následku a v případě, kdy zde neexistuje doznání, je proces dokazování subjektivní stránky velmi složitý.

„Je zapotřebí vycházet z okolností, za nichž k útoku pachatele došlo, jakým motivem byl veden, co útoku předcházelo, jak byl útok proveden, jakého nástroje bylo použito, zda pachatel záměrně útočil proti takové části těla, kde jsou orgány důležité pro život, které jsou snadno zasažitelné apod. Teprve v případě, že objasnění všech těchto okolností prokazuje úmysl pachatele spáchat vraždu, třebas úmysl eventuální či nepřímý, je možno uznat jej vinným tímto trestným činem, popř. jeho pokusem.“³⁹

Zajímavý je taktéž pohled na subjektivní stránku trestného činu vraždy skrze „lhostejnost“. V praxi se objevují otázky, zda je možné považovat pachatelův vztah „lhostejnosti“ již za srozumění a dovodit tak jeho zavinění ve formě úmyslu nepřímého. Pohled odborné právní literatury je poněkud odlišný od reálného postupu soudů. Literatura tvrdí, že tam, kde existuje pravá lhostejnost, chybí složka volní a není tedy možné hovořit o úmyslu. Avšak soudy zpravidla v těchto případech srozumění, tedy *dolus eventualis* ve smyslu ust. § 15 odst. 1 písm. b) dovozují.⁴⁰

V platném českém trestním zákoníku, na rozdíl od úpravy německé, je trestný čin vraždy v systematické úmyslných usmrcení základní skutkovou podstatou. Tomu odpovídá i problematika subjektu tohoto deliktu. Jejím pachatelem na rozdíl od privilegovaných skutkových podstat zabití (§ 141) a vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142), může být kdokoliv.

3.3.3. Vražda prostá

Základní skutková podstata trestného činu vraždy, tak jak je zachycena v ust. § 140 odst. 1 TrZ, zakotvuje nejmírněji trestný případ vraždy, a sice vraždu prostou, za jejíž spáchání hrozí trest odnětí svobody na deset až osmnáct let.

Vražda prostá je oproti dvěma dalším případům, tedy vraždě spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, vymezena negativně jako úmyslné usmrcení jiného, které bylo spácháno bez rozmyslu nebo předchozího uvážení, při

³⁹ srov. R 19/1969 Sb. rozh. tr.

⁴⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1300 s.

kterém pachatel nejednal v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.

Zákonným znakem deliktu je tak ve smyslu ust. § 140 odst. 1 TrZ nedostatek rozmyslu. Je zřejmé, že vražda prostá, byť v souvislosti s ní budu pojednávat o tzv. *afektdeliktu*, není zákonodárcem jako *afektdelikt* označena, nýbrž pomocí argumentu *a contrario* negativně vymezena vzhledem k ust. § 140 odst. 2 TrZ. Z právě zmíněného lze dovést neslučitelnost afektu a premeditace, jak to ostatně vyplývá i z důvodové zprávy k novému trestnímu zákoníku.⁴¹

Tato neslučitelnost předjímaná důvodovou zprávou je v problematice úmyslných usmrcení klasickým pojetím objevujícím se v trestněprávní oblasti již v 19. století.⁴²

Afekt a rozmysl pachatele stojí proti sobě jako dva navzájem se vylučující protiklady. Spáchání trestného činu s rozmyslem je dokonce vymezeno pomocí definice afektu, a to negativně.

Z tohoto důvodu považuji za nutné osvětlit, co konkrétně pod pojmem afektu rozumíme. Jedná se o slovo latinského původu (*afficere*-působit či *affectus*-vášeň, stav mysli, žádost) a jde vlastně o silný, bouřlivý až erupční a krátce probíhající citový stav.⁴³ Konkrétně se jedná např. o hněv, zděšení, radost či nadšení, zpravidla provázené vegetativními reakcemi jako je např. zrudnutí, zblednutí, bušení srdce, pocení aj. či mimickými projevy nebo gestikulací.⁴⁴

Obecně se dá říci, že jde o reakce dosti spontánní, které tvoří určitý protipól k reakci rozumové, tedy intelektuální. Člověk jednající v afektu se chová odlišně od své osobní i všeobecné normy. Jde vlastně o chování reflexivní, které bývá pouze přechodného charakteru.⁴⁵

Na afekt lze pohlížet jako na druh prožívání, resp. reakci na určitý vnitřní nebo vnější podnět. Za takovýto podnět můžeme označit situaci, spojenou se ziskem nebo naopak ztrátou něčeho významného či situace z jiných subjektivních důvodů pro člověka podstatné. Důležité je zmínit fakt, že afekt může být nejen negativního,

⁴¹ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 57 s.

⁴² THOMAS, S. Geschichte des Mordparagrafen-eine normgenetische Untersuchung bis in die Gegenwart. Studienverlag N. Brockmeyer, Bochum, 1985, 172 an. s.

⁴³ Geist, B. Psychologický slovník. 2. vydání. Praha: Vodnář, 2000, 14 s.

⁴⁴ Hartl P., Hartlová, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000, 19 s.

⁴⁵ Hořák, J. Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). Trestní právo, 2008, č. 10, 6 s.

ale i pozitivního ladění.⁴⁶ Nutno však dodat, že pro trestní právo má relevanci především první ze zmíněných forem afektu, onen afekt negativní. Z odborné literatury se lze ještě dozvědět, že jistá míra afektibility je normální a z toho důvodu rozlišujeme právě mezi afektem normálním, který není projevem duševní poruchy a afektem patologickým, tedy chorobným.

Již bylo zmíněno, že afekt přetrvává většinou pouze po přechodnou dobu. Existují však výjimky, a to v podobě tzv. chronického, protražovaného afektu. Touto problematikou se zabýval již psychiatr W. Hallermann, který sestavil tzv. třífázový model afektivního jednání (*Dreiphasenmodell*). Podle tohoto konceptu se v první fázi nashromáždí dlouhodobě nezpracované negativní prožitky, což vede k pocitu frustrace. Na základě toho se ve druhé fázi psychika stává labilnější, se sklonem k podrážděným afektivním reakcím. Ve třetí fázi pak vlivem silného impulsu dochází k výbuchu nahromaděných negativních emocí. Následuje tedy jednání v afektu, které může mít mimo jiné podobu spáchání trestného činu.⁴⁷

Přestože afekt není zákonným znakem skutkové podstaty trestného činu vraždy ve smyslu ust. § 140 odst. 1, je jeho pochopení pro správnou subsumpci pachatelova jednání zcela zásadní. Již zde mohu zmínit, že na rozdíl od vraždy prosté, je afekt u trestného činu zabití ve smyslu ust. 141 TrZ zákonnou náležitostí předmětné skutkové podstaty.

Podle ust. § 140 odst. 1 bývají posuzováni pachatelé tzv. situačních vražd, které jsou mnohdy důsledkem tragického okamžiku. Chybí zde zcela prvek premeditace. Jak již bylo zmíněno výše, důvodová zpráva k trestnímu zákoníku vnímá afekt a premeditaci jako protiklady a skrze tuto úvahu tak naznačuje, že pod základní skutkovou podstatu podle § 140 odst. 1 mají spadat právě ony zmiňované situační vraždy, představující spontánní a nepromyšlenou reakci pachatele na emocemi vyhocený interpersonální konflikt. A to ovšem pouze za podmínky, že jednání není možné kvalifikovat jako zvlášť privilegovaný případ ve smyslu ust. § 141 nebo § 142 TrZ. Za dělítko mezi vraždou prostou a vraždou kvalifikovanou podle odst. 2. pak bývá považována ona užší forma premeditace, a sice rozmysl.⁴⁸

⁴⁶ Gillnerová, I. a kol. Slovník základních psychologických pojmů. Praha: Fortuna, 2000, 7 s.

⁴⁷ Hořák, J. Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). Trestní právo, 2008, č. 10, 7 s.

⁴⁸ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 57 s.

3.3.4. Vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení

V ust. § 140 odst. 2 nalezneme kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy. Dá se říci, že nový trestní zákoník tímto přinesl do své zvláštní části diferencovanější variantu zákonného znění tohoto deliktu. Reagoval tak na různorodost vražd, které původní trestní zákon z roku 1961 v ust. § 219 nebyl s to postihnout.

Trestní zákoník tak přísněji trestá toho, kdo jiného usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, a to trestem odnětí svobody na dvanáct až dvacet let. Tato kvalifikovaná skutková podstata představuje návrat ke znaku tzv. premeditace. Jedná se o slovo latinského původu (*praemeditatio* – předchozí úvaha) a klasické dělítko mezi zločinem úkladné vraždy a mírněji trestným deliktem zabití ve velkých trestněprávních kodifikacích 19. století. Jako příklad mohu jmenovat trestní zákon uherský z roku 1878, o němž bylo podrobně pojednáno v historickém úvodu této práce.

Premeditace v širším pojetí tak v sobě zahrnuje jak prvek rozmyslu, tak předchozího uvážení. O rozdílu těchto dvou forem premeditace bude pojednáno později. Tzv. *dolus praemeditatus* však nepředstavuje další obecnou formu úmyslu, byť tomu tak kdysi bývalo. Po římskoprávní recepci se odlišoval právě *dolus praemeditatus* a *dolus affectivus* (úmysl náhlý). Podobné dělení se uplatňovalo donedávna i ve španělské nauce. Nutno dodat, že dnes je takováto koncepce většinou odborníků odmítána a považována za nevědecký přežitek.⁴⁹

Z právě zmíněného plyne, že je potřeba na premeditaci pohlížet jako na *terminus technicus* pro zvláštní kvalifikační okolnost v případech úmyslného usmrcení, charakterizující rozhodování pachatele. *Dolus praemeditatus* stojí vně struktury zavinění.⁵⁰

Pakliže chceme odpovědět na otázku, co se za pojmem premeditace skutečně skrývá, je potřeba se zamyslet nad volním jednáním jako takovým. To je tvořeno dvěma fázemi, a sice fází rozhodovací a fází realizační.⁵¹ Premeditace se vztahuje na fázi rozhodovací a jedná se vlastně o „jistou myšlenkovou činnost pachatele, spočívající v hodnocení protichůdných motivací, která předchází a podmiňuje jeho

⁴⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D. Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 280 an. s.

⁵⁰ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 55 s.

⁵¹ Gillnerová, I. a kol. Slovník základních psychologických pojmů. Praha: Fortuna, 2000, 245 s.

*rozhodnutí spáchat trestný čin.*⁵² Jinými slovy se jedná o proces v pachatelově mysli hodnotící důvody pro a proti spáchání trestného činu. Tato psychická aktivita se snaží vypořádat se s různými možnostmi řešení nastalé situace.

Nyní se dostáváme ke konkrétní podobě premeditace v platném trestním zákoníku. Dá se říci, že rozmysl a předchozí uvážení jsou typické pro případy, kdy pachatel vykazuje větší míru kontroly nad svým jednáním, ba dokonce mnohdy detailní promyšlení celé situace. Z právě zmíněného plyne, že celkový vztah pachatele k zamýšlenému následku vykazuje mnohem těsnější charakter než u pachatelů zmiňovaných situačních vražd. Trestný čin spáchaný s rozmyslem nebo po předchozím uvážení je považován za závažnější formu úmyslného usmrcení, je společensky škodlivější a to zejména z toho důvodu, že k němu došlo ne na základě spontánní reakce vlivem vnějšího podnětu, nýbrž na základě určitého myšlenkového pochodu trvajících po jistou dobu. Jedná se o případy, kdy pachatel měl možnost se ve své mysli vypořádat s motivy jej od vraždy odrazujícími, přesto ale ve svém zločinném úmyslu setrval. Toto vše svědčí o značné lhostejnosti a neúctě k objektu chráněnému trestním zákoníkem, kterým je v tomto případě lidský život.⁵³

Nyní bych se ráda věnovala rozdílu mezi oběma formami premeditace, tedy mezi rozmyslem a předchozím uvážení.

Co se týče rozmyslu, ten je především považován za myšlenkový proces vykazující znaky menší racionální kontroly nad pachatelovým jednáním.⁵⁴ Rozmysl by se zde dal nahradit slovem reflexe. Pachatel jednající s rozmyslem sice stihne zhodnotit motivy jej k činu vyzývající a naopak jej od činu odrazující, ale takový myšlenkový pochod proběhne za velmi krátkou dobu. Pachatel tak sice jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení. Rozmysl přichází velmi často těsně před samotným spácháním trestného činu, tzv. *in continuo*, tedy za pochodu. Je zřejmé, že zde zcela chybí fáze plánování, která je naopak typickou součástí předchozího uvážení.⁵⁵

Předchozí uvážení představuje oproti rozmyslu uváženější a dlouhodobější myšlenkový postup pachatele. Zahrnuje nejen pouhé rozhodnutí trestný čin spáchat, ale i způsob jeho provedení, resp. určitý plán. Za plán lze považovat nejen zmíněný

⁵² Hořák, J. Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). Trestní právo, 2008, č. 10, 19 s.

⁵³ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 55 s.

⁵⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1305 s.

⁵⁵ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 55 s.

způsob provedení, ale i zvolení prostředků k tomu potřebných, včetně zvolení místa a doby spáchání, použití zbraně vhodné pro usmrcení jiného s cílem, aby došlo k jeho úspěšnému provedení a co největšímu možnému vyloučení úspěšné obrany oběti apod. Mělo by zde tedy být patrné stadium přípravy.⁵⁶ Nutno podotknout, že se nevyžaduje detailní promyšlení takového jednání vykazující znaky silné rafinovanosti, k naplnění znaků předchozího uvážení zcela postačí i plán vytvořený pouze v hrubých obrysech nebo dokonce plán zcela primitivní v závislosti na rozumové úrovni pachatele. Konkrétní rozplánování jednotlivých fází útoku proti objektu chráněnému zákonem není potřeba.⁵⁷

Velmi zajímavé je zamyšlení se nad problematikou konkurence rozmyslu, resp. předchozího uvážení a afektu. Zde bych nejprve upozornila na pojednání o afektu, kde jsem zmínila, že koexistence afektu a premeditace je vyloučena. Tato úvaha však nevyklučuje možnost jejich postupné konkurence. Bude se jednat zejména o situace, kdy pachatel sice jedná uváženě, ale pouze na začátku útoku, s tím, že trestný čin je dokonán v afektu. Podobně u předchozího uvážení pachatel sice naplánuje útok, ale trestný čin nakonec spáchá v prudkém hnutí mysli. Nabízí se tak otázka - je tedy možné přerušit jednotu skutku?

Odpověď na ni je komplikovaná, nicméně po prostudování komentáře a dostupné literatury je možné dojít k závěru, že „*je tu bez významu afekt v průběhu vlastního provedení činu u pachatele, který si rozmyslel či předem uvážil v shora uvedeném smyslu zavraždění poškozeného, neboť pro kvalifikovanou vraždu podle § 140 odst. 2 je rozhodující, že rozmyšlené nebo předem uvážené jednání bylo podstatnou příčinou následku, resp. účinku významného z hlediska trestního práva. Afekt u pachatele, který nastal v průběhu usmrcování poškozeného, tak nemůže přerušit příčinnou souvislost premeditativního jednání s úmyslným usmrcením poškozeného.*“⁵⁸

Jiná situace a odlišná právní kvalifikace však přichází v případech tzv. „afektivní připravenosti k činu“ nebo „poslední rozmluvy“. V zahraniční literatuře se setkáváme s obdobným institutem, např. v Německu *Tatbereitschaft* a *letzte Aussprache*. Zde se jedná zejména o případy dlouhodobého problematického soužití

⁵⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 479 s.

⁵⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1306 s.

⁵⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1306 s.

pachatele s poškozeným, kdy pachatel byť i soustavně přemýšlí nad možností poškozeného usmrtit. Ve svých úvahách ale nikdy nedojde až k samotnému rozhodnutí poškozeného usmrtit. K usmrcení dojde až vlivem další vyhrocené situace, v níž pachatel v afektu poškozeného nakonec usmrtí. Takové jednání je potřeba kvalifikovat jako trestný čin vraždy, avšak ve smyslu ust. § 140 odst. 1 TrZ. Podobně je tomu i u případů tzv. poslední rozmluvy, kdy se pachatel naposledy pokusí zachránit rozpadající se vztah s manželkou nebo družkou, přičemž pro případ, že se mu to nepodaří, uvažuje o jejím usmrcení. Ani v tomto případě není pachatel ještě rozhodnut poškozenou usmrtit, a pokud k tomu přistoupí afekt, vyvolaný např. hádkou s poškozenou, v rámci něhož ji usmrtí, jde zpravidla podle okolností případu o vraždu prostou podle § 140 odst. 1, a nikoli o kvalifikovanou vraždu ve smyslu § 140 odst. 2.⁵⁹

V neposlední řadě je potřeba upozornit na situaci, kdy si pachatel po předchozí úvaze afekt sám vyvolá, aby se zbavil zábran a tzv. si dodal kuráže ke spáchání trestného činu. Vyprovokuje tedy záměrně hádku s poškozeným s úmyslem uvést se do stavu afektivního jednání a v tomto stavu pak poškozeného usmrtí. Tento případ lze analogicky kvalifikovat jako *actio libera in causa dolosa* k otázce příčetnosti.⁶⁰

Konečně bych ráda materii premeditace kriticky zhodnotila a vyjádřila se zároveň k problematice spolupachatelství ve světle kvalifikované skutkové podstaty dle ust. § 140 odst. 2 TrZ.

Stěžejní kritika premeditace spočívá ve skutečnosti, že rozmysl či předchozí uvážení samy o sobě nemusí vždy znamenat větší škodlivost jednání pachatele či jejich vyšší nebezpečnost, naopak jejich absence neindikuje bezvýjimečně mírnější postih.⁶¹ Představme si pro lepší pochopení případ, kdy pachatel afektdeliktů se závažnou poruchou osobnosti záměrně vyhledává konfliktní situace, ve kterých pak páchá trestnou činnost. Takový pachatel, byť nejedná uváženě, je pro společnost velmi nebezpečný. Oproti tomu např. manžel, jehož žena je dlouhodobě nemocná a trpí silnými bolestmi, dlouho uvažuje o způsobu jak ji bezbolestně toto utrpení zkrátit. Je veden z jistého pohledu ušlechtilou pohnutkou, avšak je možné zde

⁵⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1306 s.

⁶⁰ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 59 s.

⁶¹ Zapletal, J. Úmyslná usmrcení: Kriminologická a trestněprávní studie. 1. vydání. Výzkum. ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1980, 90-91 s.

registrovat prvek premeditace. Z těchto příkladů jasně plyne, že premeditace sama o sobě neznamená větší nebezpečnost.⁶²

Dále je možné kriticky hodnotit vysokou obtížnost dokazování premeditativního jednání. To patří k vnitřní stránce trestného činu (*factum internum*), plyne z duševních pochodů pachatelovy mysli a je tak velmi složité jej prokázat. Vychází se především z verbálních projevů pachatele, z jeho přípravného jednání, ze způsobu spáchání trestného činu, jakož i z pachatelova chování po spáchání trestného činu.⁶³

Z hlediska spolupachatelství je potřeba na premeditativní jednání nahlížet jako na okolnost ryze osobního charakteru a je tedy potřeba ji u každého ze spolupachatelů zkoumat zvlášť. Nelze ji bez dalšího přenášet na účastníky či z jednoho pachatele na ostatní spolupachatele.⁶⁴ Zároveň je potřeba mít stále na mysli zásadu akcesority účastenství, která lépe vyhovuje zásadě formálně-materiálního pojetí trestného činu hlavního než zásada osamostatnění účastenství.⁶⁵

3.3.5. Vražda spáchaná za zvlášť přitěžujících okolností

V ust. § 140 odst. 3 TrZ nalezneme katalog okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Je potřeba upozornit, že se nejedná o další třetí typ vraždy, nýbrž o taxativní vymezení případů, které indikují vyšší trestnost vražedného jednání. Katalog těchto okolností se vztahuje k oběma typům vraždy, jak k vraždě prosté, tak k vraždě spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Vražda spáchaná za okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby se trestá odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem. Z důvodu vysoké závažnosti trestného činu vraždy podle § 140 odst. 3 je možné ve smyslu ust. § 54 uložit výjimečný trest v obou jeho formách, tedy jak odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, tak doživotí.⁶⁶

Okolnosti odůvodňující použití přísnější trestní sazby lze dle jejich charakteru rozdělit do následujících čtyř skupin:

⁶² Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 60 s.

⁶³ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 61 s.

⁶⁴ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D. Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 392-393 s.

⁶⁵ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 314 s.

⁶⁶ Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 147 s.

- Způsobení těžšího následku, kam patří vražda na dvou nebo více osobách [§ 140 odst. 3 písm. a)],
- Ochrana více ohrožených osob, kam se řadí vražda na těhotné ženě [§ 140 odst. 3 písm. b)], na dítěti mladším patnácti let [§ 140 odst. 3 písm. c)], na úřední osobě při výkonu její pravomoci [§ 140 odst. 3 písm. d)], na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti [§ 140 odst. 3 písm. e)], na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života, zdraví nebo majetku vyplývajícího z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona [§ 140 odst. 3 písm. f)], na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání [§ 140 odst. 3 písm. g)],
- Závažný způsob spáchání činu – opětovně [§ 140 odst. 3 písm. h)], zvláště surovým nebo trýznivým způsobem [§ 140 odst. 3 písm. i)],
- Zavrženíhodná pohnutka – v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky [§ 140 odst. 3 písm. j)].

Protože není možné obsahově postihnout detailní rozpracování každé ze zmíněných okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, přistoupila jsem alespoň k jejich celkovému přehledu a také se pokusím vystihnout podstatu několika z nich.

Pozornost si určitě zaslouží vražda na těhotné ženě. Je potřeba si uvědomit, že takový útok je směřován k usmrcení těhotné, ale tím i zároveň k usmrcení nenarozeného dítěte. Zde odkazuji na kapitolu věnující se problematice objektu trestného činu vraždy, resp. pojednání o počátku a konci lidského života z hlediska trestního práva. Vzhledem k tomu, že nenarozené dítě není lidským jedincem, který požívá přímé ochrany trestního práva, není možné takový útok posuzovat jako vraždu na dvou osobách. Ochrana lidského plodu je tady poskytována zprostředkovaně, a to právě zvýšenou trestností vraždy podle odst. 1 nebo odst. 2 v podobě kvalifikace ve smyslu § 140 odst. 3 písm. b).⁶⁷

⁶⁷ *Jelínek, J. a kol.* Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 485 s.

Vražda na svědkovi, znalci, tlumočnickovi a vražda na zdravotnickém pracovníkovi jsou v trestním právu hmotném novinkou, kterou přinesl nový trestní zákoník. Zajímavé je upozornit na fakt, že osnova trestního zákoníku z let 2004-2006 počítala v ust. § 113 odst. 3 písm. i) s dalším případem indikujícím vyšší trestní postih, a sice s vraždou na objednávku. Tato podmínka byla však nakonec z katalogu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby vyloučena a platný trestní zákoník z roku 2009 ji již neobsahuje. Na základě této podmínky měly být přísněji postihovány případy poměrně častých tzv. podnikatelských vražd.⁶⁸

Dále považuji za nutné zmínit skutečnost, že jednočinný souběh vraždy a loupeže je vyloučený. Takový čin se totiž posoudí dle § 140 odst. 2, 3 písm. j) jako vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení v úmyslu získat majetkový prospěch.⁶⁹

Poměrně vágně se tváří termín objevující se pod písm. j) „jiná zavrženíhodná pohnutka“. Za takovou lze považovat pohnutku svědčící zpravidla o morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohledném sobectví a naprosté neúctě k lidskému životu. Z těchto důvodů sem nepatří např. žárlivost či jednání v afektu.⁷⁰

3.3.6. Vývojová stadia trestného činu vraždy

„*Cogitationis poenam nemo patitur.*“ V souladu s touto zásadou trestního práva, která vyjadřuje nemožnost trestního postihu za pouhou myšlenku na spáchání trestného činu, rozlišuje trestněprávní nauka celkem tři trestněprávně relevantní stadia spáchání trestného činu. Jedná se o přípravu, pokus a dokonání trestného činu.

Za podstatný znak vývojových stádií je tedy nutno považovat právě jejich časovou odstupňovanost, resp. jejich časové rozložení, a to od formy nejméně rozvinuté (příprava), přes formu rozvinutější (pokus), až k podobě nejrozvinutější (dokonání).

3.3.6.1. Příprava trestného činu vraždy

V této části považuji za nutné zmínit se o zajímavém vývoji v oblasti problematiky přípravy. Trestní zákon z roku 1950 prohlašoval za trestné jen určité

⁶⁸ Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 147 s.

⁶⁹ č. 27/1992 Sb. rozh. tr.

⁷⁰ č. 41/1976 Sb. rozh. tr.

typy přípravy, které uváděl jako samostatné trestné činy ve své zvláštní části. Jednalo se např. „srocení“ ve smyslu ust. § 108 odst. 2 nebo o „spolčení“ podle ust. § 166 trestního zákona z roku 1950.⁷¹

Trestní zákon z roku 1961 zavádí přípravu jako obecnou formu nejprve trestného činu, později už jen zvlášť závažného trestného činu. S ohledem na tento vývoj, lze konstatovat, že platný trestní zákoník z roku 2009 navazuje na trestní zákon z roku 1961, když pokračuje v oslabování případů, kdy je příprava trestná. Nadále se jedná jen o tu nejzávažnější trestnou činnost. Konkrétně pak ve smyslu ust. § 20 TrZ pouze o případy výslovně uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku nebo v jiných zákonech vymezujících trestné činy, avšak pouze za podmínky, že se zároveň jedná o zvlášť závažný zločin ve smyslu ust. § 14 odst. 3. Příprava tak není nadále považována za obecnou formu trestného činu. Vychází se totiž z představy, že čím společensky závažnější je trestný čin, tím širší by měla být škála trestněprávně relevantních vývojových stádií.⁷² Nutno ještě dodat, že tato úprava odpovídá zahraničnímu pojetí dané problematiky.⁷³

Mluvíme tedy o „dvoustupňovém“ charakteru, resp. vymezení přípravy. První stupeň je zajištěn v obecné části trestního zákoníku pojmem „zvlášť závažný zločin“, druhý stupeň zajišťuje část zvláštní, a to pomocí výslovného ustanovení o tom, že „příprava je trestná“. Z ust. § 20 vyplývá, že příprava vyžaduje po objektivní stránce jednání k objektu individuálně určitého zvlášť závažného zločinu, přičemž k němu směřuje nepřímou. Vyznačuje se tak nedostatkem následku. O přípravu se jedná tedy pouze tehdy, pokud nedošlo k pokusu ani dokonání takového zvlášť závažného zločinu. Po subjektivní stránce je potřeba úmyslu. Ust. § 20 odst. 1 předkládá demonstrativní výčet nejtypičtějších zákonných forem přípravy. Jedná se předně o *organizování zvlášť závažného zločinu, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, spolčení, srocení, návod nebo pomoc* k takovému činu.⁷⁴

⁷¹ Solnař, V., Fenyk, J., Čísařová, D. Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 325 s.

⁷² Šámal, P. Osнова trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 58 s.

⁷³ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 281 s.

⁷⁴ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 282-283 s.

Z komentáře k ust. § 140 odst. 4 se lze dozvědět, že: „*Posouzení skutku jako přípravy vraždy není na překážku, že pachateli bylo zabráněno osobami přítomnými při činu v jednání, které by bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu vraždy.*“⁷⁵

Stejně tak je potřeba zmínit, že skutečnost, že osoba zjednaná pachatelem k tomu, aby za úplatu usmrtila jiného, od samého počátku pouze předstírá záměr takový čin provést, nevyklučuje u pachatele, který ji zjednal, naplnění formálních podmínek trestní odpovědnosti za přípravu k trestnému činu vraždy.⁷⁶

Ust. § 20 odst. 2 pak stanoví, že příprava je trestná podle trestní sazby stanovené za zvlášť závažný zločin, k němuž směřovala, ovšem za podmínky, že trestní zákoník nestanoví ve své zvláštní části jinak.

3.3.6.2. Pokus trestného činu vraždy

Na rozdíl od přípravy je pokus ve smyslu ust. § 21 odst. 1 TrZ považován za stadium trestného činu, které je obecně trestné, tedy ve vztahu ke všem trestným činům, a to bez ohledu na jejich typovou materiální stránku.⁷⁷

Po objektivní stránce se vyžaduje bezprostřední směřování k individuálně určitému trestnému činu. Toto jednání je však, stejně jako u přípravy, charakterizováno nedostatkem následku. Podmínkou tedy je, aby k dokonání trestného činu ještě nedošlo. Ve vztahu k trestnému činu vraždy se může jednat o situaci, kdy pachatel začne poškozeného škrtit v úmyslu jej usmrtit, ale k dokonání nedojde. Subjektivní stránka vyžaduje úmysl.

Judikatura se musela v problematice pokusu vypořádat především s poměrně vágním pojmem hovořícím o bezprostřednosti směřování jednání k dokonání trestného činu. Tento prvek může být naplněn v následujících formách:

- Pachatel započal s jednáním popsaným ve skutkové podstatě trestného činu, resp. začal naplňovat znaky jeho objektivní stránky. Zde se jedná o tzv. počátek provádění ve smyslu objektivní teorie pokusu.⁷⁸

⁷⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1302 s.

⁷⁶ R 46/1998 Sb. rozh. tr.

⁷⁷ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 284 s.

- Pachatel ještě nezapočal s jednáním popsaným ve skutkové podstatě, ale jeho jednání má přímý význam pro dokonání, avšak z jiných důvodů.⁷⁹ Zde se jedná o odstraňování poslední rozhodné překážky bránící mu v dokonání, anebo se jedná o situaci, kdy je tu pouze tzv. poslední překážka nerozhodná.⁸⁰

Na rozdíl od přípravy, trestní zákoník nepředkládá u pokusu demonstrativní výčet jeho konkrétních případů. Nicméně teorie i praxe rozlišuje mezi pokusem ukončeným a neukončeným, pokusem způsobilým a nezpůsobilým a konečně pokusem kvalifikovaným a nekvalifikovaným.

U pokusu ukončeného pachatel učiní vše, co považuje subjektivně za nutné k dokonání trestného činu, není-li tomu tak, jedná se o pokus neukončený.⁸¹

Vzhledem k tomu, že subjektivně bývá podstatou nezpůsobilého pokusu, krom objektivních znaků nezpůsobilosti samotné, omyl pachatele, bude o této problematice více pojednáno v následující kapitole věnované právě omylu.

Pokus kvalifikovaný je ve vztahu k trestnému činu vraždy zvláště zajímavou materií. Jeho kvalifikace se odvíjí od existence zdánlivého jednočinného souběhu pokusu o trestný čin a dokonání trestného činu nižšího stupně společenské škodlivosti. Uvažujme trestný čin vraždy ve stadiu pokusu, který zároveň zakládá znaky dokonání trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle ust. § 145 TrZ. Řešením takové situace je faktická konzumpce, kdy se jednání posoudí jako pokus o vraždu. Těžké ublížení na zdraví je tak konzumováno a zvláště už se nepřičítá.⁸²

Zajímavá situace ve vztahu k pokusu trestného činu vraždy byla taktéž řešena v rozhodnutí R 16/1986. Judikát se zde vypořádává se situací, kdy poškozený upadl do klinické smrti. Ovšem následně, díky odbornému lékařskému zásahu, mu byl život navrácen. V tomto případě přichází v úvahu právní kvalifikace jednání jako pokus trestného činu vraždy.

⁷⁸ Solnař, V., Fenyk, J., Čísařová, D. Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 328 s.

⁷⁹ R 53/1976-I Sb. rozh. tr.

⁸⁰ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 285 s.

⁸¹ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 280 s.

⁸² Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 288 s.

Vývojovým stadiem finálním a nejzávažnějším je dokonání trestného činu, které se vyznačuje naplněným všech požadovaných znaků skutkové podstaty trestného činu, k němuž pachatel směřoval. Ve vztahu k trestnému činu vraždy se bude konkrétně jednat o útok na živého člověka vedený s úmyslem poškozeného usmrtit, s tím, že k usmrcení poškozeného skutečně dojde a tento následek, tedy způsobení smrti poškozeného je v příčinné souvislosti s pachatelovým jednáním.

3.3.7. Omyl ve vztahu k trestnému činu vraždy

Omyl v trestním právu je definován jako neshoda pachatelova vědění se skutečností, ať už proto, že si pachatel neuvědomil určitou skutečnost, nebo proto, že měl o ní představu nesprávnou.⁸³

Pro účely výkladu o trestném činu vraždy se omezím na některé zvláštní případy skutkového omylu. Jedná se o omyl v předmětu útoku (*error in objecto- in persona*), aberace (*aberratio ictus*) a všeobecný omyl (*dolus generalis*).

V případě omylu v předmětu útoku se jedná o situaci, kdy pachatel chtěl usmrtit osobu A, o níž se mylně domníval, že jde o osobu B, které chtěl ve skutečnosti způsobit smrt. Z hlediska trestního práva nemá tato skutková okolnost význam, neboť pravá skutečnost byla v představě pachatele nahrazena stejně významnou skutečností.⁸⁴

U tzv. „odchýlení rány“, tedy aberace, omyl o kauzálním průběhu záleží v tom, že pachatelův útok je namířen proti A, postihne však B, aniž by to ale pachatel chtěl. Typicky se jedná o situaci, kdy pachatel chce ránou z pistole usmrtit A, ale zasáhne vedle stojícího B. Zde se pachatelova představa kauzálního průběhu nekryje ani v obecných rysech se skutečností a takové jednání je nutno kvalifikovat jako dokonáný trestný čin usmrcení z nedbalosti ve smyslu ust. § 143 TrZ proti B a pokus trestného činu vraždy proti A v jednočinném souběhu.⁸⁵

Dalším zvláštním případem omylu v kauzálním průběhu je tzv. *dolus generalis*, tedy všeobecný úmysl. Z komentáře k § 140 TrZ: „*Dolus generalis, při kterém jde o dokonanou vraždu podle § 140, se uplatní v případě, kdy pachatel jednal v úmyslu jiného usmrtit, ale smrt nastala až jednáním, kterým zahlazoval svůj*

⁸³ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 232 s.

⁸⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1301 s.

⁸⁵ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 235 s.

čin (např. vhodil svou oběť do řeky), pokud měl přitom již od počátku úmysl zahlazovacím jednáním svou oběť usmrtit pro případ, že je ještě živa. Naproti tomu u pachatele, který napadl poškozenou opakovanými údery kladivem do hlavy v úmyslu ji usmrtit a pak v domnění, že poškozená již nežije, se rozhodl zbavit se jejího těla a vhodil je do vody, kde se poškozená utopila, nejde o tzv. dolus generalis, takže jeho jednání nelze posoudit jako dokonáný trestný čin vraždy podle § 140, ale jen jako pokus vraždy podle § 21 odst. 1, § 140 ve vícečinném souběhu s trestným činem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 (srov. R 12/1990).“⁸⁶

3.3.8. Usmrcení na žádost – úvaha nad problematikou euthanasie

Již na počátku této kapitoly bylo zmíněno, že osnova trestního zákoníku z let 2004-2006 obsahovala privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost. Dle mého názoru tento navrhovaný trestný čin v platném trestním zákoníku chybí a domnívám se, že do něj měl být zařazen. Protože jsem se v mé práci zaměřila na komparaci předkládané problematiky s německou právní úpravou, kde má usmrcení na žádost své místo, měla jsem možnost posoudit vhodnost zařazení této privilegované skutkové podstaty mezi formy úmyslného usmrcení.

Dle mého soudu je škála forem způsobení smrti jinému velmi široká a kvalitní trestněprávní předpis by na tuto skutečnost měl být schopen reagovat. Fakt, že se v trestním zákoníku z roku 2009 objevuje nová privilegovaná skutková podstata zabití, vnímám velmi pozitivně. I v odborných kruzích je možné registrovat názor, že trestní zákon z roku 1961 se s pouhou základní skutkovou podstatou vraždy a privilegovanou skutkovou podstatou vraždy novorozeného dítěte matkou jevil jako nedostačující a neschopný adekvátní reakce na aktuální společenské dění. Tím spíš musím konstatovat, že nový trestní zákoník měl být přijat ve své původní podobě, tedy tak, jak byl předložen vládě v roce 2006, a to s privilegovanou skutkovou podstatou usmrcení na žádost, moderní, pokrokový a odrážející zahraniční právní úpravu.

Přestože usmrcení na žádost nemá své místo mezi formami úmyslného usmrcení v platném českém trestním zákoníku, považuji za vhodné tomuto tématu

⁸⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1301 s.

věnovat alespoň pár řádek. Zároveň si dovoluji zařadit pojednání o problematice euthanasie, která s usmrcením na žádost velmi úzce souvisí.

O euthanasii bylo již mnohé řečeno a napsáno. Jedná se o fenomén, který požívá velkého zájmu nejen z řad lékařů a právníků, ale i laické veřejnosti. Tato skutečnost je snadno pochopitelná, a to především s ohledem na to, že se jedná o otázku týkající se každého z nás, a sice o otázku života a smrti.

Vůbec sám pojem euthanasie činí v teorii i praxi značné potíže. V odborné literatuře lze nalézt vícero různých definic a názorů na tuto problematiku. Také každá země se k věci staví po svém. Od benevolentního přístupu Nizozemska, přes pohnutou historii Německa až po opatrnou Českou republiku, v jejímž právním řádu dodnes nenajdeme ani beztrestnost, ani privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost, zato stále zůstává skutková podstata účasti na sebevraždě (§ 144 TrZ).

Pro lepší pochopení předkládané materie si dovolím na úvod zmínit několik zajímavostí. Slovo euthanasie je řeckého původu a jedná se vlastně o složeninu dvou slov: *eu* = dobrý a *thanatos* = smrt, tedy doslova dobrá smrt.⁸⁷ Nutno podotknout, že názory na to, co je dobrá smrt, se již v antice rozcházely. Je však možné tvrdit, že představa o tom, co je dobrá smrt se rovnala představě o dobrém životu, *eu – zein* = dobře žít.⁸⁸

Jak jsem již zmínila, existuje množství definic, pohledů a také dělení euthanasie. Za velmi zajímavou považuji především studii slovenského autora JUDr. Jozefa Vozára, který upozorňuje, že ne všechny situace, které se běžně za euthanasii označují, jí skutečně jsou. Ze všech různých definic mě zaujala ta českého autora J. Štěpána, podle kterého je třeba pod pojmem euthanasie rozumět konání nebo opomenutí, jehož vlastním cílem je zkrácení života a rozhodujícím důvodem je soucit s trpícím. Zajímavý je i názor autorky H. Vykopalové, která upozorňuje na případy spojování euthanasie se sebevraždou. Je možné totiž zaregistrovat i názor, že asistovaná sebevražda je druhem euthanasie.⁸⁹

S definicí pojmu euthanasie se potýká i Německo. Např. němečtí autoři A. Laufs a W. Uhlenbruck považují za jednu z forem euthanasie aktivní účast na

⁸⁷ Vozár, J. Eutanázia a právo. Právní rozhledy, 1998, č. 10, 507 s.

⁸⁸ Špinková, M., Špinková, Š. Euthanasie: Víme, o čem mluvíme?. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006, 4 s.

⁸⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, 151 s.

sebevraždě. Další německý autor S. Pelzl zahrnuje pod tento pojem též lékařskou péči k utišování bolesti až do smrtelného zápasu.⁹⁰

Pro účely trestní odpovědnosti je dle mého názoru nutno považovat za formální znaky euthanasie především jednání, spočívající v tom, že jedna fyzická osoba z kvalifikované pohnutky (soucit, útrpnost) úmyslně usmrtí nebo přispěje k usmrcení jiné fyzické osoby, a to vše na její žádost.

Za základní dělení euthanasie je nutno považovat euthanasii aktivní, pasivní a nepřímou. Pod pojmem aktivní euthanasie rozumíme usmrcení přímým konáním (např. vpíchnutí smrtelné dávky jedu). Naopak pasivní euthanasie zahrnuje případy, kdy dojde k přerušení, resp. nerealizování života udržujících technických opatření (např. umělá výživa, transfúze). Autorka H. Haškovcová upozorňuje, že tento typ je velmi blízký metodám označovaným jako DNR (do not resuscitate), kdy pacient učiní prohlášení, že si nepřeje, aby byla resuscitace provedena.⁹¹ Nepřímá euthanasie se chápe jako použití bolest utěšujících prostředků, které mohou způsobit zkrácení života.⁹² Autor J. Štěpán je však toho názoru, že jestliže lékař v souladu s uznávanými medicínskými a etickými zásadami usnadňuje nemocnému konec života, jedná *lege artis* a není možno hovořit o nepřímé euthanasii.⁹³

Dříve než osvětlím úpravu euthanasie v České republice, ráda bych provedla stručný exkurz do této problematiky ve dvou evropských zemích. Zvolila jsem Nizozemsko a Německo.

Od dubna roku 2002 platí v Nizozemsku právní úprava, která sice ponechává obecnou trestnost usmrcení na žádost, ale zároveň poskytuje lékaři možnost zbavit se za splnění určitých podmínek trestní odpovědnosti za tento trestný čin. Konkrétně jde o neprodlené oznámení této skutečnosti veřejnému žalobci a to za dodržení přísných formálních pravidel. Jedná se tak vlastně o legalizaci postupu jak ukončit lidský život a první legalizovanou možnost beztrestného použití skutečné euthanasie.⁹⁴

Historický vývoj pojetí euthanasie v Německu je velmi pohnutý. Nejprve byla i sebevražda považována za trestný čin (podle Josefského zákoníku), až později

⁹⁰ Fenyk, J. Stručně zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). Trestní právo, 2004, č. 6, 4 s.

⁹¹ Haškovcová, H. Eutanázie v České republice. Medica Revue, 1996, č. 9, 30 s.

⁹² Vozár, J. Eutanázia a právo. Právní rozhledy, 1998, č. 10, 507 s.

⁹³ Štěpán, J. Právo a moderní lékařství. Praha: Panorama, 1989, 113-114 s.

⁹⁴ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, 156 s.

byla označena za jednání trestněprávně irelevantní. Často diskutováno je pozdější nacistické pojetí euthanasie, kdy byla zahájena tzv. Akce T4, zabývající se eliminací osob, jejichž život byl označen za bezcenný (*unwert*). V dobovém komentáři k trestnímu zákonu je možné se setkat s případy označenými jako „zničení bezcenného života“ (*Vernichtung lebensunwerten Leben*). Tento program byl zaměřen nejprve na novorozence a malé děti vykazující znaky mentální retardace, později i na takové dospělé pacienty. V současné době nalézáme v platném německém trestním zákoně privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu usmrcení na žádost (*Tötung auf Verlangen* - § 216 StGB), která privileguje případy usmrcení na výslovnou a vážně míněnou žádost.⁹⁵

Český právní řád přes veškeré snahy v současné době euthanasii neupravuje. Usmrcení osoby na její žádost se posuzuje jako trestný čin vraždy podle ust. § 140 TrZ. Privilegovaná skutková podstata usmrcení na žádost nebyla nakonec do nového trestního zákoníku zařazena. V úvahu tak přichází mimořádné snížení trestu, popř. upuštění od potrestání. V německé literatuře se objevuje též názor možnosti posoudit takové jednání v rámci institutu krajní nouze.⁹⁶

V osnově návrhu nového trestního zákoníku bylo usmrcení na žádost, jako privilegovaná skutková podstata upraveno v ust. § 113. Byla zde zachycena jen velmi úzká výšeč euthanasie, a sice euthanasie voluntární, tedy výslovně vyžádaná dotčenou osobou. Navíc zde bylo podstatné ono kritérium nevyléčitelné somatické nemoci, a to spolu s omluvitelnou pohnutkou, tedy zejména soucitem s trpící umírající osobou.⁹⁷

Proti zavedení beztrestnosti nebo výraznému snížení trestnosti euthanasie byla a dodnes je v odborných českých kruzích především nejistota konečné diagnózy. Stav umírajícího se totiž může změnit, anebo se lékař může ve své diagnóze zmýlit. Nehledě na to, že existuje i názor, že lékař nesmí podle současných předpisů učinit zákrok vedoucí ke zhoršení stavu (smrti) pacienta.⁹⁸

Konečně je potřeba upozornit na fakt, že za jednu z forem euthanasie je považována i tzv. asistovaná sebevražda, která je v platném českém trestním

⁹⁵ Fenyk, J. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). Trestní právo, 2004, č. 6, 6-7 s.

⁹⁶ Drbohlavová, I. Eutanázie z pohledu českého práva. Trestněprávní revue, 2003, č. 4, 110-111 s.

⁹⁷ Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 149 s.

⁹⁸ Fenyk, J. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). Trestní právo, 2004, č. 6, 10 s.

zákoníku zakotvena v ust. § 144 jako skutková podstata účasti na sebevraždě. TrZ zde rozlišuje dva typy jednání naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu. Jednak pachatel jiného k sebevraždě pohne, jednak jinému k sebevraždě pomáhá. V prvním případě se bude jednat zejména o přemlouvání či schvalování takového jednání, pomocí se pak rozumí opatřování prostředků či odstraňování překážek.⁹⁹

Nový trestní zákoník tak navazuje na trestní zákon z roku 1961, když zachovává trestnost účasti na sebevraždě, a to v zásadě stejném rozsahu. Asistované suicidium, které nalezneme např. v německé právní úpravě, se zde neobjevuje.¹⁰⁰

Závěrem této podkapitoly je možné konstatovat, že významní čeští autoři zabývající se trestním právem a problematikou euthanasie, upozorňují, že není možno do budoucna uvažovat o vyloučení protiprávnosti euthanasie. Nabízí se tak jediné možnost zavedení privilegované skutkové podstaty v rámci systematiky úmyslných trestných činů proti životu.¹⁰¹

3.4. Zabití

Následující kapitola je věnována trestnému činu zabití (§ 141), který je v platném trestním zákoníku novinkou. Jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy (§ 140), chová se tedy ve vztahu k deliktu vraždy jako *lex specialis* a jejich jednočinný souběh je tedy vyloučen.¹⁰² Jeho existence s sebou přináší jednak tak dlouho očekávanou a potřebnou hlubší diferenciaci v systematice úmyslných usmrcení, zároveň však i aplikační problémy. Ráda bych se tak zaměřila nejen na charakteristiku jeho skutkové podstaty, ale zároveň i upozornila na kontroverzní rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, které se zabývá problematikou složitosti rozhodování při subsumpci pachatelova jednání pod skutkovou podstatu vraždy, resp. zabití.

⁹⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, 163-164 s.

¹⁰⁰ Šámal, P. K právní úpravě eutanázie v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, 2003, č. 5, 156 s.

¹⁰¹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, 164 s.

¹⁰² Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 18 s.

3.4.1. Privilegovaná skutková podstata trestného činu zabití jako potřebná novinka v trestním zákoníku

Již dlouho před přijetím nového trestního zákoníku byla kritizována nedostatečná diferenciací skutkových podstat postihujících úmyslná usmrcení a s ní spojená nemožnost spravedlivého trestání případů, které vykazují rozdílný stupeň závažnosti. Ve svém zdařilém díle na tuto skutečnost upozornil již v roce 1980 JUDr. Josef Zapletal.¹⁰³

Na jeho myšlenku pak navazuje řada dalších autorů. Jmenovat mohou např. JUDr. Jana Musila, soudce Ústavního soudu, který v časopise *Trestní právo* v roce 2004 publikoval článek, ve kterém upozorňuje na neobyčejnou pestrost skutků, jimiž jsou úmyslná usmrcení páchána, resp. na vysokou variabilitu vražd a tomu neodpovídající úpravu v trestním zákoně.¹⁰⁴

Stejnou problematikou se pak zabýval i autor Tomáš Gřivna ve svém příspěvku do časopisu *Trestní právo* v roce 2003. V článku nazvaném „Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda“ se podrobně zabývá jednak nedostatkem publikací o privilegovaných skutkových podstatách obecně, jednak nedostatečnou propracovaností systematiky úmyslných usmrcení. Upozorňuje, že pojmu privilegovaných skutkových podstat právní teoretici nevěnují příliš významnou pozornost, jakou by si tato problematika zasloužila. Myšlenku pak rozvádí, když apeluje na nedostatek privilegovaných skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákona, konkrétně v oblasti trestných činů proti životu.¹⁰⁵

Původní úprava úmyslných usmrcení v trestním zákoně z roku 1961 tak nemohla obstát, když především neobsahovala krom trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou žádný další privilegovaný případ úmyslného usmrcení. Ať se jednalo o mimořádně brutální útok na lidský život nebo o situaci lidsky pochopitelnou (odplata za těžká příkoří způsobená poškozeným), přicházela v úvahu právní kvalifikace jediná, a to ve smyslu ust. § 219 jako delikt vraždy. Můžeme samozřejmě namítnout, že takové rozdílné případy byly hodnoceny různě. V úvahu

¹⁰³ Zapletal, J. Úmyslná usmrcení (kriminologická a trestněprávní studie). Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1980, 110 an. s.

¹⁰⁴ Musil, J. Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. *Trestní právo*, 2004, č. 10, 10 s.

¹⁰⁵ Gřivna, T. Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. *Trestní právo*, 2003, č. 6, 2-5 s.

přicházelo mimořádné snížení trestu či ustanovení o zvlášť nebezpečné recidivě. Tyto instituty se však přesto jevily jako nepostačující.¹⁰⁶

Až nový trestní zákoník z roku 2009 vnesl do problematiky úmyslných usmrcení potřebnou hlubší diferenciaci, a to v podobě zavedení zcela nové privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití. Tuto novinku lze vůbec považovat za hlavní zásah do systematiky úmyslných usmrcení vůbec. Jak správně poznamenal Jaromír Hořák: „*Nová úprava svou nomenklaturou zbavuje pachatele, kteří jednají za mimořádných okolností, stigmatu vraha.*“¹⁰⁷

Nová privilegovaná skutková podstata reaguje i na zahraniční právní úpravu, kde se taková podobná ustanovení nacházejí. Jmenovat mohu např. německý trestní zákoník, který ve svém § 212 zakotvuje delikt zabití (*Totschlag*) a v § 213 dokonce mírnější případ zabití (*Minder schwerer Fall des Totschlags*). Inspirací byl ale i rakouský trestní zákoník, kde se taktéž objevuje privilegovaná skutková podstata zabití (*Totschlag*), a to konkrétně v § 75.

Podle privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití se mají mírněji trestat případy, v nichž pachatel jiného usmrtil buď „v silném rozrušení, strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli“, anebo pokud trestný čin spáchal „v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného“. V druhém z právě zmíněných případů se jedná o tzv. viktimologické zavinění. Je tedy možné registrovat, že skutková podstata zabití přináší hned dva samostatné okruhy privilegujících okolností. Jedná se o případy nazývané jako *afektdelikt* a *provokace*.¹⁰⁸

Právě z tohoto důvodu jsem se rozhodla hlubší pojednání o trestném činu zabití rozdělit do těchto dvou okruhů. Zvlášť tak bude rozebrán případ *afektdeliktu* a zvlášť případ *provokace*.

Dříve než však k tomu přistoupím, pokusím se charakterizovat skutkovou podstatu trestného činu zabití v obecných rysech. Jak jsem již zmínila výše, jedná se o případ, který privileguje určité situace a odlišuje tak od vraždy jednání méně společensky škodlivá, resp. méně závažná či méně morálně zavrženíhodná.¹⁰⁹ Toto

¹⁰⁶ Musil, J. Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. Trestní právo, 2004, č. 10, 11 s.

¹⁰⁷ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 62 s.

¹⁰⁸ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 60 s.

¹⁰⁹ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 17 s.

ustanovení chrání, stejně jako ust. § 140, lidský život. Objektivní stránka je charakterizována usmrcením člověka. Na rozdíl od vraždy však k němu musí dojít v silném rozrušení, ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí myslí anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. „*Usmrcením se rozumí jakékoli jednání, které vede ke zbavení života člověka. Přitom je nerozhodné, jakých prostředků bylo při něm použito, zda šlo o jednání jednorázové nebo o jednání postupné a dlouhodobé. Proto je zabitím jak zastřelení, probodnutí, tak i déletrvající podávání jedu v malých dávkách.*“¹¹⁰ Jedná se o trestný čin úmyslný, avšak tento úmysl je veden privilegujícími pohnutkami (afektem, provokací) za mimořádného psychického stavu pachatele. Subjektem na rozdíl od trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, může být kdokoliv, za podmínky, že u něj v době spáchání tohoto trestného činu existují ony již výše zmíněné privilegující okolnosti.

Jak již bylo zmíněno, tento delikt je mírněji trestný. Pachateli hrozí sankce v podobě trestu odnětí svobody na tři léta až deset let. V odstavci druhém pak nalezneme tři okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Trestem odnětí svobody na pět až patnáct let bude potrestán ten, kdo spáchá trestný čin ve smyslu odstavce 1 na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě nebo na dítěti mladším patnácti let.

Zde bych ráda zmínila, že výše trestní sankce je některými odborníky kritizována, a to zejména s ohledem na její přehnané rozpětí u deliktů ohrožující stejný objekt, tedy u deliktu vraždy a deliktu zabití. Autor Jaromír Hořák upozorňuje, že za adekvátnější by považoval trestní sazbu v rozpětí pěti až deseti let, a to přestože se sankce v aktuální podobě jeví na druhou stranu jako poměrně přísná v porovnání např. s německou právní úpravou, kde za mírnější případ zabití hrozí trestní sankce pouhého jednoho roku vězení.¹¹¹

Konečně bych ráda upozornila na problematiku účastenství u deliktu zabití, kde se nabízí podobná úvaha jako u další privilegované skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou. Privilegující důvod, v tomto případě pachatelovo omluvitelné hnutí myslí, popř. předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, smí prospívat pouze těm pachatelům, kteří se pod vlivem těchto okolností trestného činu

¹¹⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1327 s.

¹¹¹ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 66 s.

dopustili. *A contrario* je možné dovodit, že tak nepovede kužití privilegované skutkové podstaty u těch účastníků, kteří se pod vlivem těchto okolností trestného činu nedopustili.¹¹²

3.4.2. Afektdelikt

Jedná-li pachatel v silném rozrušení ze strachu, zmatku, úleku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, hovoříme o tzv. afektdeliktu. Lze tedy odkázat na pojednání o afektu, jako prudkého nepatologického jevu. Je nutné upozornit, že v případě afektdeliktu se v žádném případě nebude jednat o pouhé silnější emoce, běžné v každodenním životě, ale o velmi silné a vystupňované emotivní prožitky, které sice neovlivní přičetnost, zato vedou k značnému zúžení vědomí a zeslabení pachatelových zábran. V Německu se pro takovéto situace používá výrazu „*Persönlichkeitsfremd*“ (cizí osobnost pachatele).¹¹³ Zároveň je potřeba si uvědomit, že zcela bez významu je zde okolnost, zda se na takovém rozrušení podílí nervová labilita či přímo duševní porucha pachatele (tzv. psychické predispozice), anebo je příčinou silného rozrušení pouze vlastní strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli. Takové silné rozrušení může vznikat postupně, anebo být naopak prudkým náhlým výsledkem konkrétní situace, kdy se jedná o silný afekt reagující na zcela zjevně sociálně a psychicky obzvláště náročnou či vyhrocenou situaci. Taková situace ale nesmí být výsledkem vlastního protiprávního jednání pachatele.¹¹⁴ K této problematice lze v odborné literatuře nalézt zajímavost z aplikační praxe. Protože je velmi obtížné vymezit zcela přesně takový afektivní stav, měl by soudce při svém hodnocení každého konkrétního případu použít tzv. „*reasonable man's test*“, tedy sám si položit otázku, jak by v situaci pachatele jednal kterýkoli rozumně uvažující člověk.¹¹⁵

Pod kategorií omluvitelných hnutí mysli je zařazen strach, úlek a zmatek. Tyto stavy pramení z pochopitelných a polehčujících stavů pachatelovy mysli jako reakce na silné emotivní podněty vnějšího prostředí. Jedná se o podněty mimořádné intenzity a závažnosti, vyvolávající právě ono silné rozrušení. Typicky se bude jednat

¹¹² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1329 s.

¹¹³ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 62 s.

¹¹⁴ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 63 s.

¹¹⁵ Walder, H. Vorsätzliche Tötung, Mord und Totschlag. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht, 1979, č. 96, 163 s.

o pachatelovu obavu o vlastní život nebo o život blízké osoby, popř. o jinou vážnou újmu na zdraví. Jiným omluvitelným hnutím myslí může být např. smutek, žal nebo soucit.¹¹⁶ Ovšem použití ustanovení § 141 pro případy usmrcení na žádost či usmrcení ze soucitu je nejisté. Na druhé straně je potřeba zdůraznit, že pod silné rozrušení nelze podřadit jednání ve vzteku nebo hněvu na základě jednání, které je pachateli sice nepříjemné, ale je v souladu se zákonem (např. vymáhání oprávněného dluhu poškozeným od pachatele). Takové jednání by se subsumovalo pod ust. § 140 TrZ a bylo tak kvalifikováno jako trestný čin vraždy.¹¹⁷

Závěrem této podkapitoly věnující se afektdeliktu ve smyslu ust. § 141 TrZ lze konstatovat, že toto ustanovení je výrazně obranného rázu a má představovat reakci pachatele na mimořádně vypjatou životní situaci, která je sice reakcí nepřiměřenou, avšak do jisté míry lidsky pochopitelnou, indikující jistou shovívavost k osobě pachatele. Je však nutné si zároveň uvědomovat, že tato shovívavost se vztahuje toliko na afektivní reakci pachatele, resp. na jeho silné rozrušení, ale v žádném případě se nepojí s činem pachatele jako takovým, který bez dalšího zůstává protiprávním, zavrženíhodným a trestuhodným.¹¹⁸

3.4.3. Provokace

Druhý samostatný okruh privilegujících okolností je tvořen zcela specifickou pohnutkou pachatele k zabití, a sice „předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného“. Jedná se o tzv. provokaci. Hned na úvod bych ráda zmínila jistou zvláštnost, kterou v oblasti této problematiky objevujeme. Jedná se o ojedinělost pojetí provokace v tom smyslu, že sama ob stojí jako privilegující okolnost a postačí tak nezávisle na afektu k subsumpci pod privilegovanou skutkovou podstatu deliktu zabití. Přitom v zahraniční právní úpravě se setkáváme se závislostí provokace na afektu, tedy její nesamostatností.¹¹⁹

Platný trestní zákoník tak nevyžaduje, aby pachatel jednal v silném rozrušení. Navíc subsumpce pod skutkovou podstatu trestného činu zabití přichází v úvahu i tehdy, pokud pachatel reagoval na zavrženíhodné jednání poškozeného vůči jiné osobě (tj. nejen vůči pachateli nebo jeho blízké osobě, ale i vůči neznámé obzvláště

¹¹⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1327 s.

¹¹⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1328 s.

¹¹⁸ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 62 s.

¹¹⁹ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 64 s.

zranitelné osobě), anebo stejně tak, pokud toto zavrženíhodné jednání trestnému činu bezprostředně nepředcházelo. Můžeme tak konstatovat, že tato úprava se jeví jako velmi benevolentní. Dává široký prostor pro možnost právní kvalifikace a je proto nezbytné ji v praxi vykládat restriktivně.¹²⁰

Je možné tvrdit, že v případě deliktu zabití se jedná o zcela zvláštní kategorii úmyslného usmrcení, když toto se děje v závislosti, resp. na základě speciální pachatelovy pohnutky spočívající v předchozím zlém jednání poškozeného. Jak bylo již zmíněno, jde o tzv. viktimologické zavinění v tom smyslu, že poškozený sám vyvolá útok proti jemu samému, ať už se jedná o psychické nebo fyzické týrání pachatele.¹²¹

Zcela na místě je položení otázky, jaké jednání je možné považovat za zavrženíhodné, resp. jaké chování se předpokládá u poškozeného k naplnění zákonného znaku deliktu zabití. Je nutné si uvědomit, že ne každé morálně nekonformní jednání lze pokládat za zavrženíhodné ve smyslu ust. § 141 odst. 1 TrZ. Zároveň bych ráda předeslala, že soudy k výkladu tohoto pojmu přistupují skutečně spíše restriktivně a jako provokace je pak právně kvalifikována jen hrstka případů. S ohledem na právě zmíněné bych ráda použila citaci z velmi aktuálního rozhodnutí Nejvyššího soudu, ze dne 24. ledna 2012. V tomto rozhodnutí se Nejvyšší soud vypořádává s otázkou výkladu pojmu zavrženíhodného jednání takto: „Zavrženíhodné jednání se vyznačuje tím, že výrazně odporuje morálním zásadám, svědčí o závažném morálním narušení jednající osoby, ukazuje na její značnou bezohlednost k zájmům jiných osob, vyhraněné sobectví, zjevnou neúctu a přezíravost k jiným osobám apod. Zavrženíhodnost tedy vyjadřuje ostrý morální odsudek.“¹²² Z dalšího navazujícího výkladu pak lze dovodit, že Nejvyšší soud nepovažuje za zavrženíhodné ve smyslu ust. § 141 odst. 1 TrZ ani takové jednání, které není správné ani akceptovatelné, ba dokonce ani takové, které je v rozporu se zásadami morálky, ovšem ne v tak výrazné míře, aby se mohlo hovořit o zavrženíhodnosti.

¹²⁰ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 481 s.

¹²¹ Novotný, O., Zapletal, J., a kol. Kriminologie. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, 155 s.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 24. 1. 2012, sp. zn. 7 Tdo 18/2012, dostupné z http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/09EC6682BDE00B92C125799600713ED2?openDocument&Highlight=0

S ohledem na judikaturu a odbornou literaturu lze tvrdit, že za zavrženíhodné jednání lze považovat úmyslné a mimořádně zlé jednání poškozeného, které obzvláště silně zasahuje do pachatelovy ať už fyzické nebo psychické sféry. Takové jednání bude mít často ponižující nebo zraňující charakter. Konkrétně je možné sem řadit jak útoky násilné proti fyzické integritě, tak i týrání a ponižování psychické či útoky zasahující osobní čest nebo pověst pachatele, které mohou mít podobu takových jednání jako je např. domácí násilí, mučení, útisk, šikana, psychické týrání, sousedský teror nebo šíření pomluv. Naopak je možné dovodit, že „obyčejné“ verbální útoky a narážky (např. spílání, dehonestace aj.) není možné za zavrženíhodné ve smyslu ust. § 141 odst. TrZ považovat.¹²³

Je potřeba si uvědomit, že míra závažnosti provokujícího jednání musí být v odpovídajícím poměru k mimořádnému významu objektu trestného činu zabití, jímž je lidský život. Z tohoto důvodu je nezbytné postupovat při právní kvalifikaci velmi opatrně, a to především co se týká útoků proti majetku. Aplikace privilegované skutkové podstaty zabití přichází v úvahu pouze tehdy, jedná-li se o takový intenzivní zásah do majetkové sféry pachatele, který indikuje jeho existenční ohrožení či citelné zhoršení životní úrovně (např. ožebračení, ztráta domova aj). Zároveň je za zavrženíhodné možno považovat takové jednání, směřující k výraznému zásahu do osobnostní sféry pachatele (např. zdemolování vybavení domácnosti, utýrání zvířete, úmyslné zničení mimořádně cenného díla pachatele).¹²⁴

Konečně je potřeba zmínit, že mezi úmyslným usmrcením a zavrženíhodným jednáním poškozeného musí vždy nutně existovat příčinná souvislost. Jinými slovy, trestný čin musí přímo bez důvodných pochybností z takového zlého jednání (provokace) přímo vyplývat.

Závěrem je možné konstatovat, že jako provokace ve smyslu ust. § 141 odst. 1 TrZ budou posuzovány především intenzivní excesy z nutné obrany, ale stejně tak i případy extenzivních excesů, a to za předpokladu, že útok byl již sice dokonán, ale pro jeho výjimečnou intenzitu zde stále existuje výrazný pocit ukřivdění. V žádném případě ale nelze hovořit o ztotožnění vybočení z právního rámce nutné obrany s privilegovaným případem usmrcení ve formě deliktu zabití.

¹²³ Hořák, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, 64 s.

¹²⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1329 s.

3.4.4. Vražda nebo zabití – kvalifikační problém

S ohledem na shora uvedený výklad o privilegované skutkové podstatě trestného činu zabití je možné tvrdit, že její zavedení do nového trestního zákoníku přináší nejen onu zmiňovanou potřebnou diferenciaci, ale i jistý kvalifikační problém, se kterým se musí soudní praxe potýkat. Jedná se jistě o problematiku aktuální, diskutovanou a zajímavou, proto jsem se rozhodla do své diplomové práce tuto kapitolu zařadit. Zároveň jsem si dovolila pro účely co možná nejpřesnějšího výkladu použít ke zpracování konkrétní kauzu ve věci obviněného K.B., který „bránil“ svou společnost – výkupnu druhotných surovin v Ivančicích na Brněnsku, a jehož případ byl dvakrát překvalifikován, aby mu nakonec byla udělena prezidentská milost. O tomto případě bylo mnohé řečeno, a to i ze strany laické veřejnosti. Nabízí se tak možnost využití hned několika zdrojů k osvětlení problematiky kvalifikačního problému ve světle trestných činů vraždy a zabití a příležitost pokusit se vyjasnit sporné body na tomto konkrétním případě.

3.4.4.1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky k trestnému činu zabití sp. zn. 7 Tdo 793/2010

Předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2010 je nanejvýš zajímavé nejen z výše zmíněných důvodů týkajících se problematiky komplikované právní kvalifikace na poli trestných činů vraždy a zabití, ale také z toho důvodu, že v poměrně krátké době po účinnosti nového trestního zákoníku a tedy existenci privilegované skutkové podstaty deliktu zabití (konkrétně za necelých 8 měsíců), se s tímto potýkal již Nejvyšší soud ČR.

V tomto svém usnesení Nejvyšší soud vyslovil právní názor, že: „*K tomu, aby se mohlo jednat o stav silného rozrušení pachatele trestného činu zabití ve smyslu § 141 odst. 1 TrZ, musí být nějaký mimořádně intenzivní podnět, který by jej mohl vyvolat. Takovým podnětem pak zásadně není krádež majetku pachatele, byť k ní v minulosti mohlo dojít již vícekrát, pokud navíc ani není zřejmé, kdo se dopouštěl*

předchozích krádeží. ¹²⁵ Úvahy, které vedly Nejvyšší soud k vyřčení tohoto názoru, se pokusím podrobněji rozebrat na následujících řádcích, avšak již nyní mohu říci, že tato právní věta rozpochybovala vlnu debat a kritiky nejen v odborných právních kruzích.

Pro lepší pochopení následujících argumentů si dovoluji zařadit stručný exkurz, v němž se pokusím seznámit čtenáře s předmětnou kauzou obviněného K. B.

Obviněný K. B. byl rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 1 T 11/2009, uznán vinným pokusem trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1, § 219 odst. 1 tr. zákona a trestným činem poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1 tr. zákona. Za tyto trestné činy byl odsouzen podle § 219 odst. 1 a § 35 odst. 1 tr. zákona k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 6 roků. Těchto trestných činů se měl dopustit jednáním ze dne 12. 3. 2009, kdy na základě předchozího upozornění poplašným zařízením, signalizujícím narušení objektu výkupny druhotných surovin, kterou provozoval, přijel k tomuto objektu svým vozidlem a po spatření zde stojícího cizího vozidla zastavil, vystoupil ze svého vozu a vlastní legálně drženou loveckou brokovnicí dvakrát vystřelil na rozjíždějící se zmíněné cizí vozidlo. Poprvé ze vzdálenosti 5 metrů, podruhé ze vzdálenosti 15 metrů. Těmito výstřely způsobil řidiči vozu lehké zranění dolní končetiny a spolujezdkyni těžké zranění, když ji zasáhl do hlavy, konkrétně do oblasti oka, které muselo být následně chirurgicky odstraněno.

K odvolání obviněného Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 22. 2. 2010, sp. zn. 2 To 5/2010, zrušil rozsudek soudu I. stupně a nově uznal obviněného K. B. vinným zločinem zabití podle § 141 odst. 1, 2 písm. a) TrZ, a to ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 TrZ a přečinem poškozování cizí věci podle § 228 odst. 1 TrZ, za který mu uložil trest odnětí svobody v trvání 3 let, jehož výkon podmíněně odložil na zkušební dobu 5 let, se současným vyslovením dohledu nad obviněným. Dále uložil obviněnému trest propadnutí věci (lovecké brokovnice), a také trest

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 25. 8. 2010, sp.zn. 7 Tdo 793/2010, dostupné z http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CF9D618DE64656EBC12579830059989C?openDocument&Highlight=0

zákazu činnosti spočívající v zákazu držení, nošení a užívání střelné zbraně na dobu 10 let. Nově také rozhodl o uplatněných nárocích na náhradu škody.

Z právě zmíněného vyplývá, že Vrchní soud překvalifikoval jednání obviněného K. B. z trestného činu vraždy na jeho privilegovaný případ zabití, které se objevuje v novém trestním zákoníku. Využil tak práva posoudit trestný čin podle pozdějšího zákona, který je pro pachatele příznivější. Nutno podotknout, že tak učinil na sklonku měsíce února, tedy necelé dva měsíce po účinnosti nového trestního zákoníku.

Proti rozhodnutí Vrchního soudu podal obviněný K. B. dovolání, které postavil především na argumentu chybného posouzení subjektivní stránky jeho jednání, když trval na tom, že se zde nejednalo o úmysl nepřímý (*dolus eventualis*), ale o vědomou nedbalost, která by vylučovala jeho trestní odpovědnost za úmyslné usmrcení a navrhoval, aby ho soud uznal vinným z nedbalostního jednání.

Dovolání však podala i nejvyšší státní zástupkyně. Ta v něm upozornila především na nesprávnost překvalifikování jednání z trestného činu vraždy na trestný čin zabití, když uvedla, že nebyly v tomto daném konkrétním případě naplněny zákonné znaky privilegované skutkové podstaty, tak jak je předpokládá ust. § 141 odst. 1 TrZ. S jejím názorem se Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení ztotožnil, rozhodnutí Vrchního soudu zrušil a přikázal věc k novému projednání.

Nejvyšší soud zde konstatoval, že k naplnění zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu zabití může dojít toliko dvěma alternativními způsoby spočívajícími v úmyslném usmrcení jiného „v silném rozrušení“ anebo „v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného“. Nejvyšší soud se podrobně zabýval interpretací těchto zákonných znaků, když uvedl, že, v případě „silného rozrušení“ se nejedná o pouhé silnější emoce, ale o emotivní prožitky vystupňované, které sice nutně neovlivňují přičetnost, ale vedou k značnému zúžení vědomí pachatele a oslabení jeho zábran. *„Obviněný jednal za situace, kdy nebyl ohrožen jeho život nebo zdraví, ale pouze majetek, nemohl tak mít v daném případě strach z bezprostředního ohrožení jeho života či zdraví, který by mohl vyvolat stav silného rozrušení. Byl veden toliko opodstatněným strachem z hrozící majetkové újmy. Ta v daném případě podle následného zjištění činila 1.800,- Kč. Je tak zřejmé, že v daném případě je mezi ohrožením života poškozených a hrozící majetkovou újmou výrazný nepoměr. Aby se mohlo jednat o stav silného rozrušení (tzv. omluvitelná hnutí mysli),*

*musí zde být nějaký mimořádně intenzivní podnět, který by jej mohl vyvolat. Takovýmto podnětem ale není prostá krádež železného šrotu, byť se tak v minulosti stalo již vícekrát, a kdy ani není zřejmé, kdo se předchozích krádeží dopouštěl.*¹²⁶ K podmínce „předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného“ (tzv. provokace) Nejvyšší soud uvádí, že: *„Míra nebo negativní charakter provokujícího jednání poškozeného, musí být v odpovídajícím poměru k mimořádnému významu objektu zločinu zabití, kterým je lidský život. Předchozí zavrženíhodné jednání ale musí mít přímý vztah k poškozenému v tom smyslu, že se jej dopustil právě on. Odvolací soud přitom sám konstatoval, že sběrna byla mnohokrát vykradena nezjištěným pachatelem. Zejména však pro nenaplnění uvedené podmínky použití ustanovení § 141 odst. 1 TrZ je podstatná skutečnost, že jednání poškozených, byť bezesporu odsouzeníhodné a pro poškozeného nepřijemné, bylo zanedbatelné ve srovnání ke zcela mimořádnému významu lidského života, jako předmětu ochrany (objektu) poskytované zákonem.*¹²⁷

S přihlédnutím k výše prezentovanému rozhodnutí Nejvyššího soudu lze konstatovat, že v tomto konkrétním případě skutečně nedošlo k naplnění zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu zabití, a to s ohledem na výklad v komentáři k novému trestnímu zákoníku, který upozorňuje na nutnost restriktivního výkladu tohoto privilegovaného ustanovení v kontextu systematiky úmyslných usmrcení. Nabízí se však úvaha, zda onen výklad této skutkové podstaty není až příliš zužující a zda je správné v době platnosti tak dlouho očekávaného modernizovaného trestního kodexu, posuzovat i takovéto případy úmyslného usmrcení stále jako trestný čin vraždy, když právě na onu hlubší diferenciaci v této oblasti bylo dlouhá léta apelováno a „stigmatizování“ všech pachatelů označením vrah tak ostře kritizováno.

Nezbývá než dodat, že celý případ byl zakončen udělením prezidentské milosti odsouzenému K. B., což paradoxně vyvolalo velkou vlnu kritiky legislativní

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010, dostupné z http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CF9D618DE64656EBC12579830059989C?openDocument&Highlight=0

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010, dostupné z http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CF9D618DE64656EBC12579830059989C?openDocument&Highlight=0

úpravy v trestněprávní oblasti z řad veřejnosti, která nabyla dojmu, že právo pochybilo a jeho prohřešek musel vyřešit až lidský postoj prezidenta republiky k dané věci. Zde bych ráda uvedla, že i milost prezidenta republiky je právním institutem, jehož existenci zakotvuje čl. 62 písm. g) Ústavy, a je tak plně respektovaným individuálním právním aktem, jehož důsledky jsou upraveny v trestním řádu.

3.4.4.2. Za jakých okolností je usmrcení zloděje vraždou

V návaznosti na velkou vlnu kritiky vydal Nejvyšší soud prostřednictvím svého mluvčího Petra Knötiga upřesňující informaci k otázce vraždy či zabití zloděje. Zde především upozorňuje na nezměněnou platnost toho, že: *„Každý má právo chránit a bránit svůj život, zdraví i majetek a v krajním případě (při dodržení zásad nutné obrany) i se zbraní v ruce. Nejsou dotčeny ani veškeré zásady nutné obrany, které trestní kolegium Nejvyššího soudu přijalo v roce 2009 (Tpjn 303/2008) a které se týkají i obrany svého majetku. Rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se otázky vraždy a zabití zloděje se týká jen podobných případů, jako byl posuzovaný z Ivančic, kdy majitel sběrný druhotných surovin střelil na již ujždějící vozidlo, ve kterém tušil zloděje. Zjednodušeně řečeno, nelze usmrtit zloděje, který prchá z místa činu a v krádeži již nepokračuje, protože to již není obrana majetku, ale pomsta. Za takovýto čin pak hrozí okradenému trestní stíhání pro vraždu a ne pro zabití.“*¹²⁸

3.5. Vražda novorozeného dítěte matkou

Konečně bych chtěla v mé diplomové práci věnovat samostatnou kapitolu privilegované skutkové podstatě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Tato tradiční a osvědčená skutková podstata, jak se o ní zmiňuje i důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku, nachází své místo v systematicce úmyslných usmrcení přes sto padesát let.

Setkáváme se s ní již v trestním zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852. Zde však zločin zavraždění dítěte nebyl koncipován jako samostatný

¹²⁸ Knötig, P. Upřesnění informací v otázce vraždy či zabití zloděje. Právnícké fórum [online]. 9.3.2011, dostupné z <http://www.pravnickeforum.cz/novinky/detail/3215-upresneni-informaci-v-otazce-vrazdy-ci-zabiti-zlodeje/>

trestný čin, ale skrze ust. § 139, jakožto případ mírnějšího trestu za vraždu dítěte matkou, a to s ohledem na její duševní stav při porodu. Relevantní bylo období od počátku porodu až do jeho ukončení, s tím, že přicházel v úvahu ještě nějaký čas poté. Zajímavostí bylo, že zde byly stanoveny dvě různé výše trestů, a to podle toho, zda se jednalo o vraždu dítěte manželského či nemanželského.¹²⁹

V trestním zákoně č. 86/1950 Sb. byl trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou upraven jako jediný privilegovaný případ v rámci úmyslných usmrcení, a to v ust. § 217. Pojem nemanželského dítěte zde již nebyl součástí jeho skutkové podstaty. Stejně koncepce se držel i trestní zákon č. 140/1961 Sb., který jakožto jediný privilegovaný případ k trestnému činu vraždy uvádí v ust. § 220 vraždu novorozeného dítěte matkou, za kterou hrozí, shodně s platnou právní úpravou, trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.¹³⁰

Nový trestní zákoník tuto privilegovanou skutkovou podstatu ponechává v platnosti (§ 142) a je dokonce, na rozdíl od dalšího privilegovaného případu trestného činu zabití, součástí i jeho osnovy z let 2004-2006. Zde se sice původně uvažovalo o možnosti obměny skutkové podstaty a to ve znění: „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu svůj plod nebo hned po porodu své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až deset let.*“¹³¹ Jednalo se o reakci na některé poznámky v literatuře, které přinesly rozdílné názory na problematiku určení momentu, kdy se plod stává člověkem, resp. od jakého okamžiku trestní právo poskytuje lidské bytosti ochranu.

Nicméně toto znění nebylo nakonec do osnovy zahrnuto, a to především s ohledem na argument, že se tato skutková podstata v původní podobě v praxi velmi osvědčila.¹³²

Nutno podotknout, že v případě privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, nový trestní zákoník nevycházel ze zahraniční právní úpravy, když na rozdíl od Francie či Německa, tento delikt v systematické úmyslných usmrcení ponechal.¹³³

¹²⁹ Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, 20-21 s.

¹³⁰ Šámal, P., Púry F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1311 s.

¹³¹ Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 148 s.

¹³² Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006, 149 s.

¹³³ Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, 25 s.

Delikt vraždy novorozeného dítěte matkou se tak ve své nezměněné podobě objevuje v ust. § 142 TrZ jako privilegovaná skutková podstata k trestnému činu vraždy (§ 140) a chová se jako *lex specialis* nejen k ust. § 140, ale i k ust. § 141 TrZ. Zajímavostí je, že s ohledem na zařazení další privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití se nabízela myšlenka změny názvu, resp. vypuštění slovíčka „vražda“ a jeho nahrazení termínem „zabití“.¹³⁴ Toto však prosazeno nebylo.

Považuji za nutné zde zmínit i fakt, že k aplikaci této privilegované skutkové podstaty dochází pouze za předpokladu, že jsou naplněny ony privilegující okolnosti, a to obě současně. Jedná se o „rozrušení způsobené porodem“ a časové vymezení „při porodu nebo bezprostředně po něm“. Jedna bez druhé nemůže vést k právní kvalifikaci jednání ve smyslu ust. § 142 Trz.

Po úvodním stručném historickém exkurzu a obecné charakteristice v oblasti problematiky vraždy novorozeného dítěte matkou, si dovoluji zařadit celkem dvě podkapitoly, ve kterých se pokusím o komplexní rozbor této privilegované skutkové podstaty. Pojednání budu koncipovat v klasickém pořadí. Začnu klasifikací objektu a objektivní stránky, s tím, že přejdu k subjektu a subjektivní stránce. Zaměřím se především na stěžejní momenty v podobě striktního vymezení některých podstatných pojmů jako „stav rozrušení způsobený porodem“ či „při porodu nebo bezprostředně po něm“.

3.5.1. Objekt a objektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Individuálním objektem tohoto trestného činu je život novorozeného dítěte. To je zároveň i předmětem útoku.¹³⁵ Zde bych ráda konkretizovala pojem novorozeného dítěte. Tím je dítě již od počátku porodu. Až do počátku porodu se jedná o lidský plod, jehož život je chráněn prostřednictvím ochrany zdraví těhotné ženy.¹³⁶ V souvislosti s problematikou vymezení počátku trestněprávní ochrany plodu jako člověka, lze nalézt zajímavé pojednání v příspěvku autora Z. Kühna do časopisu Trestní právo, kde *stricto sensu* vymezuje pojem plodu jako zárodek v těle matky a za okamžik změny plodu v člověka označuje shodně s trestněprávní teorií

¹³⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1331 s.

¹³⁵ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 19-20 s.

¹³⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 487 s.

počátek porodu.¹³⁷ Důležité je zmínit, že od počátku porodu je dítětem i to, které ještě ne zcela opustilo tělo matčino a není od něj zcela odděleno. „Novorozené dítě musí být živé a musí být vyvinuté natolik, aby bylo schopné mimoděložního života, a to alespoň po určitou dobu. Jinak by se jednalo o přerušeni těhotenství. Nezáleží však na tom, zda je takové živě narozené dítě životaschopné či nikoli.“¹³⁸ Na tomto místě narážíme na potřebu vymezení okolností, za nichž je dítě živé. Za živé je v souladu s jednotným lékařským stanoviskem považováno dítě vypuzené z těla matčina, jestliže dýchá nebo projevuje jiné známky života, jako např. srdeční činnost, pulsaci pupečníku anebo aktivní pohyb svalstva. Zmínit musím vyhlášku Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 11/1988 Sb., podle níž lze hovořit o porodu živého dítěte tehdy, pokud vypuzený plod jeví některou ze známek života a váží min. 500 g nebo přežije alespoň 24 hodin. V opačném případě se jedná o potrat nebo o porod mrtvého dítěte. *A contrario* lze dovodit, že předmětem dokonání trestného činu ve smyslu ust. § 142 TrZ nemůže být mrtvé (na)rozené dítě, stejně tak jako dítě, které zemřelo, ale z jiných příčin, než které tento trestný čin předpokládá.¹³⁹

Je nutné zmínit, že v souvislosti s objektem trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou se nabízí polemika nad problematikou počátku ochrany lidského života ze strany trestního práva. Názory na toto se dříve shodovaly, a to až do roku 1986, kdy bylo zveřejněno rozhodnutí Nejvyššího soudu s odlišným pohledem na věc. V současných komentářích a učebnicích se však setkáváme s vysvětlením uvedeným shora, tedy že momentem počátku ochrany lidského života je počátek porodu.¹⁴⁰

Objektivní stránka deliktu vraždy novorozeného dítěte matkou je charakterizována usmrcením konkrétního novorozence při porodu nebo bezprostředně po něm. Z pohledu forem jednání zde lze hovořit jak o konání (např. udušení), tak o opomenutí ve smyslu ust. § 112 TrZ (např. matka dítěti po porodu neposkytne potřebné ošetření).¹⁴¹ Ráda bych také objasnila pojem „při porodu nebo bezprostředně po něm“, který je pro právní kvalifikaci jednání zcela zásadní.

¹³⁷ Kühn, Z. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. Trestní právo, 1998, č. 10, 19 s.

¹³⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1332 s.

¹³⁹ Kučera, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue, 2003, č. 5, 142 s.

¹⁴⁰ Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, 24 s.

¹⁴¹ Kvapilová, H. Soudní lékařství pro právníky. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 1999, 17 s.

Termínem „při porodu“ se rozumí doba od počátku porodu až do jeho ukončení, s tím, že za počátek porodu lze považovat již tzv. první dobu porodní (doba otevírací). Ta nastupuje s prvními pravidelnými děložními kontrakcemi a končí tzv. plným rozvinutím, tedy zánikem branky a spojením dutiny děložní a pochvy v jednu trubici. Je nutno však vymezit počátek porodu i v případě tzv. císařského řezu (operativní vybavení plodu), kdy právě zahájení tohoto lékařského zákroku je potřeba považovat za počátek porodu. Porod je ve smyslu trestněprávní nauky považován za ukončený až porozením lůžka, tedy ukončením tzv. třetí doby porodní.¹⁴²

Termín „bezprostředně po něm“ a jeho interpretace je poněkud komplikovanější. Pro přesné vymezení doby bezprostředně po porodu je rozhodná délka trvání onoho rozrušení způsobeného porodem, přičemž toto může trvat několik hodin, ale i dnů. S ohledem na právě zmíněné je pro posouzení délky trvání takového stavu, resp. vymezení tohoto časového úseku, potřeba znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví gynekologie a porodnictví. Z tohoto důvodu byl také termín „hned po porodu“ objevující se v trestním zákoně z roku 1961, nahrazen konkrétnějším pojmem „bezprostředně po porodu“.¹⁴³ Lze tedy dovést, že tato doba skončí ve stejný okamžik, kdy u matky pomine stav rozrušení způsobený porodem. Hovoříme zde tak o odvozeném výkladu termínu *bezprostředně po porodu* z hlediska trvání stavu *rozrušení způsobeného porodem*. Jak již bylo uvedeno výše, takový stav zpravidla netrvá dlouho po porodu, avšak není vyloučeno, že v některých případech může trvat i několik dnů. Za rozhodný okamžik zakládající jeho odeznění je možné považovat skutečnost, že matka vyčerpaná porodem usne nebo ošetří své novorozené dítě.¹⁴⁴

3.5.2. Subjekt a subjektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou vyžaduje kromě shora zmíněných privilegujících okolností i konkrétní subjekt, jímž je

¹⁴² Zwinger, A. a kol. Porodnictví. 1. vydání. Praha: Galén, Karolinum, 2004, 132 s.

¹⁴³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1332 s.

¹⁴⁴ Kučera, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue, 2003, č. 5, 144 s.

matka novorozeného dítěte, přičemž její mírnější posuzování se vztahuje i na případy jejího spolupachatelství (§ 23 TrZ) jakož i na případy jejího účastenství v jakékoliv formě (§ 24 TrZ).¹⁴⁵ Krom obecných znaků pachatele trestného činu, jimiž jsou u fyzické osoby věk a přičetnost, tak nastupuje další zvláštní znak, který musí pachatel naplňovat, a sice že se jedná o matku oběti. Není-li tento znak přítomen, může pachatel naplnit pouze znaky základní skutkové podstaty trestného činu vraždy podle ust. § 140 TrZ.¹⁴⁶

Po subjektivní stránce je k naplnění skutkové podstaty potřeba úmyslu, s tím, že postačí i úmysl eventuální, nepřímý. Úmysl musí směřovat k usmrcení novorozeného dítěte a použití privilegovaného ust. § 142 není vyloučeno ani tehdy, pojala-li matka úmysl usmrtit své dítě ještě před porodem.¹⁴⁷

Zcela specifické místo má mezi znaky subjektivní stránky stav *rozrušení způsobený porodem*. Na následujících řádcích se pokusím tento termín osvětlit. Jedná se o výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech způsobených porodem. Jedná se tak o psychický stav oslabující vůli matky a její odolnost vůči vnějším a vnitřním podnětům a zároveň brzdící plné rozvinutí mateřského pudu. Nutno dodat, že takovéto psychické rozpoložení musí mít svou příčinu v porodu. Nelze privilegovat na základě stavu rozrušení, který má původ v jiných procesech, než je porod. Jak již bylo zmíněno výše, pro posouzení této otázky je potřeba znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví.¹⁴⁸ Z komentáře k platnému trestnímu zákoníku se lze dozvědět, že: „*Výjimečné psychické rozpoložení matky vyvolané porodem může prospívat pouze matce samotné, a proto ten, kdo matku navedl nebo jí poskytl pomoc k realizaci jejího úmyslu usmrtit své novorozené dítě, byť i za okolností uvedených v § 142, spáchal návod nebo pomoc k trestnému činu vraždy.*“¹⁴⁹

Fakultativním znakem subjektivní stránky trestného činu je pohnutka, resp. jeho motiv. Mezi motivy vražd novorozených dětí matkou patří defekty v partnerských a rodinných vztazích, duševní poruchy, obavy z veřejného mínění, náboženský a jiný fanatismus či ekonomicko-sociální situace matky.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1333 s.

¹⁴⁶ Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, 21 s.

¹⁴⁷ R 16/1986 Sb. rozh. tr.

¹⁴⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1332 s.

¹⁴⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1332 s.

¹⁵⁰ Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, 23 s.

4. FORMY ÚMYSLNÉHO USMRCENÍ V PLATNÉ NĚMECKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

Jako poslední kapitolu do mé diplomové práce zařazuji exkurz do zahraniční trestněprávní úpravy a dovoluji si tak pojednat o formách úmyslného usmrcení v německém trestním právu. Možnost seznámit se s úpravou v jiné evropské zemi, považuji za velmi cennou, tím spíše, že pro nový trestní zákoník byla zahraniční právní úprava v mnohém inspirací.

Následující pojednání rozdělím do třech podkapitol, z nichž každou věnuji jedné ze skutkových podstat upravujících v platném německém trestním zákoníku úmyslná usmrcení. Konkrétně se jedná o trestný čin zabití (*Totschlag*) ve smyslu ust. § 212 německého trestního zákoníku (*Deutsches Strafgesetzbuch*, dále už jen StGB), trestný čin vraždy (*Mord*) ve smyslu ust. § 211 StGB a konečně o trestný čin usmrcení na žádost (*Tötung auf Verlangen*) ve smyslu ust. § 216 StGB. Zmíněno bude i ust. § 213 StGB upravující méně závažný případ zabití (*Minder schwerer Fall des Totschlags*), které je ale v celkové systematice úmyslných usmrcení vnímáno jako předpis upravující trestní sazbu pro oblast deliktu zabití, nikoliv však jako další samostatný trestný čin.

Dříve než se budu věnovat zmíněným třem formám úmyslného usmrcení v německém trestním zákoníku, ráda bych upozornila na rozdíl v jejich systematice oproti trestnímu právu českému. Tento rozdíl, přestože není jediným v dané oblasti, vnímám jako velmi zásadní a dovoluji si tak věnovat několik následujících řádek problematice tzv. „třístupňového modelu“ (*Dreistufiges Modell*).

Koncepce „třístupňového modelu“, resp. systematika úmyslných usmrcení, představuje v Německu téma, které je velmi diskutované a objevují se zde rozdílné názory. Jak již plyne z názvu samého, řeč je o stavbě vzájemného vztahu třech úmyslných deliktů proti životu – zabití, vraždy a usmrcení na žádost.

Podle teorie „třístupňového modelu“ reprezentuje ust. § 212 StGB (zabití – *Totschlag*) základní skutkovou podstatu úmyslných usmrcení vůbec. Ust. § 211 StGB (vražda – *Mord*) a ust. § 216 StGB (zabití na žádost – *Tötung auf Verlangen*)

tvoří ve vztahu k výše zmíněné základní skutkové podstatě trestného činu zabití pouze jeho tzv. „nesamostatné obměny“ (*unselbstständige Abwandlungen*).¹⁵¹

Ust. § 211, trestný čin vraždy, představuje kvalifikovanou skutkovou podstatu v systematice úmyslných usmrcení, přičemž ust. § 216, trestný čin zabití na žádost, naopak privilegovanou skutkovou podstatu.

Názor rozdílný od právní teorie zaujal Spolkový soudní dvůr (*Bundesgerichtshof*), když vyslovil, že ust. § 211 StGB, jakož i ust. § 216 StGB, tvoří ve vztahu k trestnému činu zabití zcela samostatné a nezávislé skutkové podstaty s vlastním obsahem protiprávnosti. Znaky skutkové podstaty deliktu zabití, které charakterizují vražedné jednání tzv. „*Mordmerkmale*“, považuje nikoliv za „trest zpřísnující“ (*strafscharfend*), ale za trest odůvodňující (*strafbegründend*) skutečnosti. Stejně tak by mělo i ust. § 216 StGB reprezentovat nezávislou skutkovou podstatu.¹⁵²

Tento právě popsaný názor Spolkového soudního dvora je ale právní teorií odmítán a spor, který tak vzniká, má právní význam toliko pro oblast trestnosti účastenství ve smyslu ust. § 28 StGB.¹⁵³

Formy úmyslného usmrcení, které budou jednotlivě popsány v následujících podkapitolách, nalezneme ve zvláštní části německého trestního zákoníku, konkrétně v šestnáctém oddílu nesoucím název „Trestné činy proti životu“ (*Straftaten gegen das Leben*). Jádro tohoto oddílu je tvořeno právě delikty představujícími formy usmrcení (*Tötungsdelikte*). Mezi ně se řadí krom základní skutkové podstaty deliktu zabití, trestný čin vraždy, usmrcení na žádost a nedbalostní forma usmrcení v podobě skutkové podstaty trestného činu usmrcení z nedbalosti (ust. § 222 – *fahrlässige Tötung*).¹⁵⁴

¹⁵¹ Wessels, J., Hettinger, M. Strafrecht. Besonderer Teil. 32. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2008, 36 s.

¹⁵² Heintschel-Heinegg, B. StGB Kommentar. München: C. H. Beck, 2010, 432 s.

¹⁵³ Wessels, J., Hettinger, M. Strafrecht. Besonderer Teil. 32. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2008, 37 s.

¹⁵⁴ Sven, T. Die Geschichte des Mordparagrafen. Bochum: Studienverlag Dr. N. Brockmeyer, 1985, 57 s.

4.1. Zabití (Totschlag)

S ohledem na výše popsanou a právní odborností respektovanou teorii „třístupňového modelu“, zařazuji kapitolu věnovanou trestnému činu zabití, jakožto základní skutkové podstatě v systematice úmyslných usmrcení, na první místo.

Předtím než se budu věnovat rozboru skutkové podstaty tohoto deliktu, dovoluji si pro lepší pochopení vložit do mého pojednání i překlad zákonného znění ust. § 212 StGB, trestný čin zabití.

§ 212 Zabití

- (1) *Kdo zabije člověka, aniž by byl vrahem, bude potrestán jako zabiják trestem odnětí svobody v délce trvání nikoliv kratší než pět let.*
- (2) *V obzvláště závažných případech se trestá trestem odnětí svobody na doživotí.*

Na první pohled je zřejmé, že odstavec druhý obsahuje ustanovení zpřísnující potrestání u obzvláště závažných případů. Právě tato skutečnost je v Německu předmětem ostré diskuze. Na tento fakt upozorním ještě později. Nyní bych ráda přistoupila k definici skutkové podstaty.

Jak již bylo zmíněno výše, ust. § 212 StGB představuje v systematice úmyslných usmrcení základní skutkovou podstatu a chová se tak ke zbývajícím dvěma jako *lex generalis*.

Objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu zabití naplní ten, kdo úmyslně usmrtí jiného člověka, přičemž usmrcením se rozumí „kauzální přivození smrti“ (*ursächliche Herbeiführen des Todes*). Toto jednání může spočívat jak v konání (*Tun*), tak v opomenutí (*Unterlassen*). Důležité je zde upozornit, že takové jednání může být kvalifikováno jako trestný čin zabití až od momentu počátku porodu člověka. Pro útoky před tímto rozhodným okamžikem přichází v úvahu právní kvalifikace ve smyslu ust. §§ 218 an. StGB upravujících přerušeni těhotenství.¹⁵⁵ Trestněprávně relevantní jednání se vyčerpá prostým zkrácením lidského života, které se věcně shodně může popsat též jako urychlení nástupu smrti, přičemž zde zůstává zcela bez právního významu okolnost, zda se jedná o útok na

¹⁵⁵ Grünwald, A. Das vorsätzliche Tötungsdelikt. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2010, 84 s.

zdravého či nemocného člověka. I případ zkrácení života o několik minut je nutno právně kvalifikovat jako trestný čin zabití.¹⁵⁶

Subjektivní stránka vyžaduje úmyslnou formu zavinění, kde postačí i úmysl nepřímý (*Eventualvorsatz*). Úmysl usmrtit se musí vztahovat, resp. být v příčinné souvislosti s následkem, jímž je v daném případě způsobení smrti jinému člověku.¹⁵⁷ Nutno podotknout, že posouzení subjektivní stránky trestného činu zabití v případě nepřímého úmyslu představuje pro německé soudce komplikovaný proces, v němž je potřeba především správně odlišit *dolus eventualis* od vědomé nedbalosti.¹⁵⁸

Nyní bych se ráda věnovala odstavci druhému, který zakotvuje zpřísnění trestu za daných okolností. V německé literatuře se setkáváme s označením *Strafzumessungsvorschrift* (doslova - trest zpřísnující předpis). Obsahem tohoto ustanovení je důležitý pojem, jehož interpretace je komplikovaná a který bych ráda osvětlila. Jedná se o termín „obzvláště závažný případ zabití“ (*besonders schwerer Fall des Totschlags*). V úvahu zde přicházejí zejména případy, u nichž je jednání pachatele natolik neobvykle závažné, že působí stejně těžce jako jednání vražedné.¹⁵⁹ Toto vysvětlení ovšem ke korektní subsumpci nestačí, a proto si dovoluji uvést výklad Spolkového soudního dvora, který k dané problematice uvádí, že prosté přiblížení se jednání vražedným znakům ust. § 211 nepostačí, daleko více se musí jednat o momenty indikující vinu velké intenzity a závažnosti.¹⁶⁰

Výklad tohoto pojmu je tím složitější, když dané ustanovení neobsahuje jakýkoliv výčet konkrétních příkladů, a to přestože se jedná o ustanovení počítající s trestem odnětí svobody na doživotí. Při právní kvalifikaci je tak nutno postupovat velmi obezřetně a vždy myslet na fakt, že ust. § 211 (vražda) je k ust. § 212 (zabití) ustanovením speciálním, tedy je nezbytné vyzkoušet na každý konkrétní případ aplikaci vražedných znaků.

Do této podkapitoly bych ráda zařadila i stručný výklad k ust. § 213 StGB. Jedná se o tzv. „méně závažný případ zabití“ (*Minder schwerer Fall des Totschlags*). Jak již bylo zmíněno, není možné toto ustanovení vnímat jako další formu úmyslného usmrcení, nýbrž jako prosté pravidlo pro modifikaci trestu za trestný čin

¹⁵⁶ [on-line] www.beck-online.de: Münchner Kommentar zum deutschen StGB, § 212, objektiver Tatbestand

¹⁵⁷ *Heintschel-Heinegg, B.* StGB Kommentar. München: C. H. Beck, 2010, 437 s.

¹⁵⁸ *Morkel, D.* Abgrenzung zwischen vorsätzlicher und fahrlässiger Straftat. in NStZ 1981, 176-179 s.

¹⁵⁹ *Heintschel-Heinegg, B.* StGB Kommentar. München: C. H. Beck, 2010, 439 s.

¹⁶⁰ *Momsen, J.* Regelbeispielmethode. NstZ 1998, 487 s.

zabití. Podle převládajícího názoru právní teorie se dokonce jedná o jakýsi „třetí odstavec ust. § 212“. Jde o předpis upravující výši trestu odnětí svobody při naplnění určitých okolností, a to na délku jednoho roku až deseti let. V praxi jsou to případy, kdy je pachatel vyprovokován ke svému jednání poškozeným, a to počínáním v podobě týrání (*Misshandlung*) nebo hrubého urážení (*schwere Beleidigung*). Důležité však je, aby se do této situace pachatel dostal bez svého zavinění. V německé literatuře se setkáváme s označením tohoto ustanovení jakožto tzv. „vyprovokovaného zabití“.¹⁶¹

§ 213 Méně závažný případ zabití

V případě, že byl zabiják ke svému jednání vyprovokován týráním nebo hrubým urážením své osoby nebo svého rodinného příslušníka až k zlosti a skrze toto počínání stržen až k činu samému, anebo pokud je zde jiný další případ méně závažného zabití, je trestem trest odnětí svobody na jeden rok až deset let.

Již z termínu „zabiják“ a dále ze zákonného znění názvu ust. § 213, je zřejmé, že toto ustanovení se použije pouze na případy trestného činu zabití ve smyslu ust. § 212 StGB.¹⁶²

V ust. § 213 StGB nalezneme celkem dva případy, resp. podmínky, za nichž je možné toto pravidlo pro redukci trestu použít. První podmínka vyžaduje „vyprovokování až k zlosti“, a to pozdější obětí trestného činu. Ta musí pachatele vyprovokovat skrze „týrání nebo hrubé urážení“ buď jeho samého, anebo jeho rodinného příslušníka. Druhou možnou skutečností odůvodňující použití ust. § 213 StGB, je „jiný další případ méně závažného zabití“. Bude se jednat zejména o případy, kdy se celková scéna trestného činu včetně subjektivních momentů a osobnosti pachatele tak výrazně odlišuje od průměrných případů zabití, že je nutné použití redukce trestu skrze ust. § 213 StGB.¹⁶³

¹⁶¹ BGH, Beschluß vom 16.04.2007 - 5 StR 134/07

¹⁶² [on-line] www.beck-online.de: Münchner Kommentar zum deutschen StGB, § 213, Minder schwerer Fall des Totschlags

¹⁶³ [on-line] www.beck-online.de: Münchner Kommentar zum deutschen StGB, § 213, Minder schwerer Fall des Totschlags

4.2. Vražda (Mord)

Následující podkapitola je věnována kvalifikované skutkové podstatě ust. § 211 StGB, tedy deliktu vraždy. Jedná se v pořadí již o druhou formu úmyslného usmrcení v německém trestním zákoníku a zároveň o ustanovení speciální k právě definovanému ust. § 212 StGB, tedy k trestnému činu zabití. Je zde možné zaregistrovat zásadní rozdíl oproti české koncepci, v níž naopak trestný čin vraždy (ust. § 140 TrZ) vystupuje jako základní skutková podstata úmyslného usmrcení vůbec.

§ 211 Vražda

(1) Vrah bude potrestán trestem odnětí svobody na doživotí.

(2) Vrahem je ten, kdo zabije jiného člověka

pro vražedné potěšení, ukojení pohlavního pudu, z hamižnosti nebo na základě jiné nízké pohnutky;

*zákeřně nebo krutě, anebo pomocí vražedných nástrojů;
anebo ve snaze umožnit či zakrýt jiný trestný čin.*

Toto ustanovení, stejně jako ust. § 212, chrání lidský život. Subjektivní stránka záleží v úmyslném usmrcení jiného člověka, s tím, že musí být naplněny nejprve znaky skutkové podstaty deliktu zabití (§ 212). K subsumpci jednání pod ust. § 211 je pak potřeba uskutečnění, resp. existence jednoho z vražedných znaků (*Mordmerkmale*) ve smyslu ust. § 211 odst. 2. Z právě zmíněného vyplývá, že trestný čin vraždy staví na základu skutkové podstaty deliktu zabití.

Odstavec první stanoví, že vrah bude potrestán odnětím svobody na doživotí, v odstavci druhém pak nalezneme právní definici termínu „vrah“. Ten je charakterizován několika subjektivními a objektivními znaky, které stigmatizují úmyslné usmrcení pojmem „vražda“. Právní teorie dělí tyto znaky do třech následujících skupin. Jedná se o zvláštní pohnutky (*besondere Beweggründe*), způsoby provedení (*Begehungsweisen*) a záměry (*Absichten*).¹⁶⁴ Vraždy se tak dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, zvlášť zavrženíhodným způsobem nebo pro zvlášť zavrženíhodný účel. Těmto třem jednotlivým „vražedným znakům“ bych se na následujících řádcích ráda věnovala.

¹⁶⁴[on-line] www.beck-online.de: Münchner Kommentar zum deutschen StGB, § 211, Mord

Nejprve se však pokusím o stručný rozbor prvního odstavce, tedy „absolutní hrozby doživotním trestem“ (*absolute Strafdrohung*).

Na základě ust. § 211 odst. 1 bude vrah potrestán trestem odnětí svobody na doživotí. Toto ustanovení zcela zřetelně dává najevo, že jako vraždu je možné posuzovat jen ty naprosto nejzávažnější případy úmyslného usmrcení. Zároveň je potřeba mít na paměti, že tato „absolutní hrozba“ bude v souladu s principem právního státu pouze tehdy, pokud bude zaručen její dopad pouze na ty případy úmyslných usmrcení, které se vyznačují svým zvlášť zavrženíhodným charakterem. Z tohoto důvodu je nutno jednotlivé „vražedné znaky“ vykládat vždy restriktivně.¹⁶⁵

Spolkový soudní dvůr definoval možnost použití ust. § 211 StGB jako omezenou pouze na případy „mimořádných okolností“ (*außergewöhnliche Umstände*). Sama definice těchto „mimořádných okolností“ ale není uzavřená a zůstává tak nejasná.¹⁶⁶

Jak již bylo zmíněno výše, k subsumpci jednání pod ust. § 211 je potřeba naplnění oněch „vražedných znaků“, které právní teorie dělí do třech skupin. První skupina je tvořena znaky „zvlášť zavrženíhodné pohnutky“. Sem řadíme „vražedné potěšení“, „ukojení pohlavního pudu“, „hamižnost“ a „jiné nízké pohnutky“. Pro konkrétnější představu si dovoluji zařadit několik příkladů.

V případě „vražedného potěšení“ se bude jednat o situaci, kdy pachatel usmrtí člověka pro nepřírozené potěšení ze záhuby lidského života.¹⁶⁷ Jedná se tedy o jakési chorobné přání vidět umírat jiného člověka. Zajímavá je definice hamižnosti, kterou nalézáme v komentáři k německému trestnímu zákoníku, když se má jednat o více, než o pouhý obohacovací záměr. Pod tímto pojmem je nutno rozumět touhu po zisku, resp. po materiální výhodě za každou cenu. Typickým příkladem je loupežná vražda.¹⁶⁸ Pojem „jiné nízké pohnutky“ tvoří tzv. generální klauzuli pro blíže nespecifikované nejpřísněji trestné impulzy, které na obecném žebříčku hodnot stojí na nejnižším stupni. Typicky se bude jednat o vraždu z pomstychtivosti.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Wessels, J., Hettinger, M. Strafrecht. Besonderer Teil. 32. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2008, 59 s.

¹⁶⁶ Roxin, C., Arzt, G., Tiedemann, K. Einführung in das Strafrecht und Strafprozessrecht. 5., neu bearbeitete Auflage. Karlsruhe: C.F. Müller, 2006, 45 s.

¹⁶⁷ [on-line] www.beck-online.de: Münchner Kommentar zum deutschen StGB, § 211, Mord

¹⁶⁸ Heintschel-Heinegg, B. StGB Kommentar. München: C. H. Beck, 2010, 451 s.

¹⁶⁹ Wessels, J., Hettinger, M. Strafrecht. Besonderer Teil. 32. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2008, 61 s.

V případě druhé skupiny „vražedných znaků“ hovoříme o „zvlášť zavrženíhodném způsobu provedení“, kam řadíme zákeřné nebo kruté usmrcení, anebo usmrcení pomocí vražedných nástrojů. V praxi se jedná zejména o případy usmrcení upálením, otrávením potravy či pomocí výbušnin.

Do třetí skupiny „vražedných znaků“ řadíme „zvlášť zavrženíhodný účel“ spáchání tohoto deliktu. Jedná se o záměr umožnit či zakrýt jiný trestný čin, s tím, že postačí, pakliže tento existuje pouze v pachatelově mysli.

4.3. Usmrcení na žádost (Tötung auf Verlangen)

Konečně bych ráda věnovala v mé diplomové práci prostor třetí skutkové podstatě úmyslného usmrcení v německém trestním právu, a sice trestnému činu usmrcení na žádost. S ohledem na celkovou systematiku úmyslných usmrcení se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu a *lex specialis* k ust. § 212 StGB, tedy k deliktu zabití.

§ 216 Usmrcení na žádost

- (1) *Ten, kdo byl skrze výslovnou a vážně míněnou žádost poškozeného určen k jeho usmrcení, bude potrestán trestem odnětí svobody na šest měsíců až pět let.*
- (2) *Pokus je trestný.*

Jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu, jejíž zavedení do českého trestního zákoníku bylo připravováno, ale nikoliv realizováno. Podobnou privilegovanou skutkovou podstatu nalezneme v rakouském trestním zákoníku (§ 77) nebo ve švýcarském trestním zákoníku (Art. 114).

Toto ustanovení jednak poskytuje ochranu lidskému životu, jednak zamezuje euthanasii, resp. smrti z milosrdenství. Zároveň privileguje úmyslné usmrcení člověka za určitých okolností.¹⁷⁰

§ 216 StGB ukazuje, že porušení lidského života je trestné i tehdy, pakliže poškozený sám, výslovně a vážně o své usmrcení požádá. Pro správné pochopení obsahu skutkové podstaty deliktu usmrcení na žádost je potřeba vyložit některé

¹⁷⁰ *Jakobs, G. Tötung auf Verlangen, Euthanasie und Strafrechtssystem. München: Bayerische Akademie der Wissenschaften, 1998, 45 s.*

zásadní pojmy. Jedná se o „výslovnou a vážně míněnou žádost“. Pod slůvkem žádost, resp. žádat (*verlangen*) je potřeba rozumět více než pouhý souhlas či svolení. Oběť musí své usmrcení požadovat vážně (*ernstlich*) a tuto touhu (*Begehren*) výslovně (*ausdrücklich*) vyjádřit. Tato touha musí existovat zároveň i v okamžiku smrti.¹⁷¹

Nepostačí, pokud se pachatel domníval, že oběť požadovala svou smrt. Pachatel musí jednat na jeho výslovný popud. V případě, že tato okolnost není naplněna, bude uvažováno o právní kvalifikaci ve smyslu ust. § 212, popřípadě § 211 StGB, tedy trestnosti za delikt zabití, resp. vraždy, nikoliv však jako tzv. „*omnimodo facturus*“ ve smyslu ust. § 216 StGB.¹⁷²

Jednání může spočívat jak v konání, tak v opomenutí. Pro naplnění subjektivní stránky postačí úmysl eventuální.

Zajímavostí je, že na základě ust. § 12 odst. 2 StGB, je usmrcení na žádost přečinem (*Vergehen*), s tím, že jeho pokus je trestný. Jako velmi problematická se jeví blízkost deliktu usmrcení na žádost s beztrestným napomáháním k sebevraždě (*Beihilfe zum Suizid*). Za rozhodující pro správnou právní kvalifikaci jednání je zde považována vláda, resp. moc nad činem (*Tatherrschaft*). Pokud v průběhu jednání dominuje pachatel, jedná se o usmrcení na žádost, pokud však převládá jednání poškozeného, resp. sebevraha, hovoříme o beztrestném napomáhání k sebevraždě.¹⁷³

Závěrem této kapitoly věnované německému trestnímu právu bych ráda konstatovala, že trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, který je ve světle české trestněprávní úpravy tradiční privilegovanou skutkovou podstatou, se v německém trestním zákoníku objevoval až do roku 1998, a to skrze ust. § 217 *Kindestötung*. Z trestního zákoníku byla tato privilegovaná skutková podstata vyřazena pomocí tzv. šesté reformy trestního práva. Trest, který za spáchání tohoto deliktu hrozil, bylo odnětí svobody na nejméně pět let, s tím, že méně závažné případy se trestaly odnětím svobody na šest měsíců až pět let. Zajímavostí bylo, že takto privilegována byla pouze matka nemanželského dítěte a spáchat tento trestný

¹⁷¹ Wessels, J., Hettinger, M. Strafrecht. Besonderer Teil. 32. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2008, 63 s.

¹⁷² Jakobs, G. Tötung auf Verlangen, Euthanasie und Strafrechtssystem. München: Bayerische Akademie der Wissenschaften, 1998, 46 s.

¹⁷³ Tenthoff, Ch. Die Strafbarkeit der Tötung auf Verlangen im Lichte des Autonomieprinzips. Berlin: Duncker & Humblot, 2008, 124 s.

čin bylo možné pouze skrze aktivní konání. Opomenutí zde nepostačilo k naplnění skutkové podstaty.¹⁷⁴

Od roku 1998 tedy není matka novorozeného dítěte jakkoliv privilegována. Velmi diskutovaný je v Německu případ z roku 2010, kdy před poslední soudní instancí byla matka odsouzena za vraždu svého novorozeného dítěte k trestu odnětí svobody na doživotí.¹⁷⁵

¹⁷⁴ *Alomia, P.* Kindestötung - Kriminologische, rechtsgeschichtliche und rechtsvergleichende Überlegungen nach Abschaffung des § 217 StGB a. F. Dissertation FU Berlin, 2008, 53 s.

¹⁷⁵ [on-line] www.presseportal.de/polizeipresse: POL-KS, 12. November 2010

5. ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce věnovaná tématu forem úmyslného usmrcení v českém a německém trestním právu je zaměřena na kultivovanou kompilaci dané problematiky s důrazem na některé zajímavé otázky, u nichž je možné zahrnout i návrhy *de lege ferenda*. Na závěr bych tak ráda shrnula vyloženou materii a upozornila na stěžejní momenty této práce.

Pro kompletní přehled a lepší pochopení tématu jsem do mé diplomové práce zařadila historický exkurz do oblasti úmyslných usmrcení. Za velmi cenné považuji obzvláště seznámení se s oběma osnovami trestního zákoníku z dvacátých a třicátých let minulého století, tedy s profesorskou a ministerskou osnovou. Obzvláště ona ministerská osnova z roku 1937 je dle mého názoru vydařeným dílem na poli trestněprávních kodifikací a je možné z ní dodnes čerpat inspiraci. Stejně tak potom osnova nového trestního zákoníku z let 2004 – 2006, zdařilý předpis prof. Šámala, poskytuje možnost úvah nad celkovou koncepcí systematiky úmyslných usmrcení v platném českém trestním zákoníku, a to zejména s ohledem na privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu usmrcení na žádost.

Tato diplomová práce byla vytvořena v době, kdy diskuse o nedostatečné diferenciaci v systematice úmyslných usmrcení v původním trestním zákoně z roku 1961 ještě doznívají a zároveň v době, kdy se rozvíjejí debaty na téma kvality nového dlouho očekávaného trestního zákoníku. Bylo tak možné reagovat hned na několik důležitých podnětů.

Po zpracování tohoto tématu můžu konstatovat, že hlubší diferenciaci v systematice úmyslných usmrcení byla nezbytná a zavedení alespoň jedné nové privilegované skutkové podstaty je možno považovat za zásadní a velmi potřebný krok, a to zejména s ohledem na neobyčejnou variabilitu a pestrost skutků, jimiž jsou tyto trestné činy páčány. Škála motivace usmrcení je opravdu velmi široká, od motivů nízkých a zavrženíhodných, přes motivy lidsky pochopitelné až po motivy pocházející od oběti samé. S ohledem na právě zmíněné si tak dovoluji tvrdit, že do budoucna je potřeba uvažovat i další privilegovanou skutkovou podstatu v podobě usmrcení na žádost. O tomto tématu bylo již v této práci mnohé řečeno, ráda bych však ještě jednou upozornila na problematiku euthanasie, která tak zůstává v České republice nedostatečně ošetřena, když ve většině případů bude subjekt takového činu

stigmatizován jako vrah. Nejen z právě zmíněného důvodu považuji za nutné brzké zavedení skutkové podstaty usmrcení na žádost do trestního zákoníku.

Nová privilegovaná skutková podstata trestného činu zabití, byť její existenci považuji za nezbytnou, přinesla do aplikační praxe řadu komplikací. Již nyní, po teprve zhruba dvouleté účinnosti nového trestního zákoníku je možno registrovat potíže při právní kvalifikaci jednání pachatelů deliktů vražd, resp. zabití. Do své práce jsem zahrнула i velmi diskutované rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 8. 2010, které překvalifikovalo skutek z privilegovaného trestného činu zabití na delikt vraždy a vyvolalo tak vlnu především negativních reakcí veřejnosti. Přestože jako studentka právnické fakulty ctím zákon a plně respektuji a souzním s rozhodnutím Nejvyššího soudu, dovoluji si poznamenat, že laický prvek v rozhodování soudu byl a je velmi důležitý. Proto si odvažuji klást otázku, zda oné dlouho očekávané propracovanější diferenciaci skutkových podstat úmyslných usmrcení bylo učiněno zadost, když se stále setkáváme s případy, kdy pachatelé jednající z jiných než zcela zavrženíhodných pohnutek jsou i nadále stigmatizováni označením vrah. Opravdu si zaslouží tyto stejné důsledky?

Pro tyto úvahy lze nalézt inspiraci i v německém trestním zákoníku, kde se setkáváme s odlišnou systematikou úmyslných usmrcení, když za základní skutkovou podstatu je považován trestný čin zabití, nikoliv vraždy, jak je tomu v České republice. Vražda je zde naopak považována za kvalifikovaný případ úmyslného usmrcení a dopadá pak opravdu pouze na ty nejzávažnější případy.

Pevně doufám, že předkládaná práce naplnila vytčené cíle a bude nejen pro mne jistým přínosem v celkovém chápání problematiky forem úmyslného usmrcení v trestním právu.

6. RESUMÉ

Die vorliegende Diplomarbeit wird dem Thema der vorsätzlichen Tötungsdelikte sowohl im tschechischen als auch im deutschen Strafrecht gewidmet. Sie wird auf eine kultivierte Kompilation der erwähnten Problematik gerichtet, und zwar mit einem Akzent auf einige interessanten Fragen, bei welchen es möglich ist, die Erwägungen *de lege ferenda* anzuführen. Zum Schluss möchte ich also die erörterte Materie zusammenfassen um auf die wichtigsten Momente meiner Diplomarbeit aufmerksam machen zu können.

Für einen kompletten Überblick und ein besseres Verständnis dieses Themas, habe ich in die Diplomarbeit einen historischen Exkurs in das Gebiet der vorsätzlichen Tötungsdelikte eingeordnet. Für besonders wertvoll halte ich vor allem das Bekanntmachen mit den beiden Plänen des Strafgesetzbuchs aus zwanziger und dreißiger Jahren des letzten Jahrhunderts. Es handelt sich um den Professoren – und Ministerplan. Vor allem der Ministerplan aus dem Jahre 1937 ist meiner Meinung nach ein besonders gelungenes Werk im Rahmen der Strafrechtssammlungen, aus welchen man bis heute eine Inspiration schöpfen kann. Genauso der Plan des neuen Strafgesetzbuches aus den Jahren 2004 – 2006 von Prof. Šámal, bietet eine Menge von Überlegungen über die allgemeine Konzeption der Systematik im Rahmen der vorsätzlichen Tötungsdelikte im gültigen tschechischen Strafgesetzbuch, vornehmlich Anbetracht auf den privilegierten Tatbestand der Tötung auf Verlangen.

Diese Diplomarbeit wurde in der Zeit geschaffen, wenn die Diskussion über eine ungenügende Differenzierung in der Systematik der vorsätzlichen Tötungsdelikte in dem ursprünglichen Strafgesetz aus dem Jahre 1961 noch verklungen wird und gleichzeitig werden weitere Debatten auf das Thema der Qualität des neuen Strafgesetzbuches aktuell. Es wurde aus diesen Gründen möglich, auf einige diese Anlässe zu reagieren.

Nach der Bearbeitung dieses Themas kann ich konstatieren, dass sowohl die tiefere Differenzierung in der Systematik der vorsätzlichen Tötungsdelikte als auch die Einführung von mindestens einem privilegierten Tatbestand notwendig und ganz grundsätzlich war. Vor allem Anbetracht auf ungewöhnliche Variabilität und Abwechslung der Täte durch welche die vorsätzlichen Tötungsdelikte begangen werden. Die Skala der Motivation der Tötung ist wirklich sehr breit. Sie beinhaltet

sowohl die niedrigsten Beweggründe, als auch die menschlich begreiflichen Motiven. Aus diesem Grund erlaube ich mich zu behaupten, dass man in der Zukunft über die Einführung von einem neuen Tatbestand – Tötung auf Verlangen nachdenken soll. Über dieses Thema wurde in meiner Arbeit schon viel gesprochen, trotzdem möchte ich auf die Problematik der Euthanasie nochmal aufmerksam machen. Sie bleibt nämlich in der Tschechischen Republik nicht gut behandelt und in der Mehrheit der Fälle wird das Subjekt der Tathandlung als „Mörder“ stigmatisiert.

Der neue Privilegierungstatbestand des Totschlags hat in die Praxis einige Probleme mitgebracht. Schon jetzt, etwa zwei Jahre nach der Wirksamkeit des neuen Strafgesetzbuchs, kann man einige Schwierigkeiten bei der Qualifizierung der Tathandlungen des Mordes und des Totschlags registrieren. In meine Arbeit habe ich auch den kontroversen Beschluss des Höchsten Gerichts der Tschechischen Republik aus 25. 8. 2010 eingeordnet. Durch diesen Beschluss wurde die Tathandlung von dem Privilegierungstatbestand des Totschlags auf den Tatbestand des Mordes gewechselt und dadurch vor allem negative Reaktionen der Gesellschaft ausgelöst. Trotzdem ich als die Studentin der juristischen Fakultät das Gesetz achte und den Beschluss des Gerichtes respektiere, muss ich darauf hinweisen, dass die Laienöffentlichkeit mit ihren Ansichten einen wichtigen Teil im Entscheiden der Gerichte bildet. Aus diesem Grund muss ich mich eine Frage stellen, und zwar: „Wurde der tieferen Differenzierung der vorsätzlichen Tötungsdelikte genuggetan, wenn man immer solche Fälle registrieren kann, in welchen die Täter, die nicht aus den niedrigsten Beweggründen handeln, als Mörder stigmatisiert werden. Verdienen sie sich wirklich das Zeichen des Mordes?“

Für diese Überlegungen kann man die Inspiration in dem deutschen Strafrecht finden, wo man eine unterschiedliche Systematik der Konzeption der vorsätzlichen Tötungsdelikte begegnet. Der Grundtatbestand wird mit der Tathandlung des Totschlags gebildet. Die Tathandlung des Mordes bildet einen qualifizierten Tatbestand und wird nur für die schwerwiegendsten Fälle benutzt.

Ich hoffe, dass meine Diplomarbeit die gesetzten Ziele erfüllt hat und stellt, nicht nur für mich, einen gewissen Beitrag in dem allgemeinen Begreifen der Problematik der vorsätzlichen Tötungsdelikte im Strafrecht dar.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

7.1. Prameny odborné literatury

- *Alomia, P.* Kindestötung - Kriminologische, rechtsgeschichtliche und rechtsvergleichende Überlegungen nach Abschaffung des § 217 StGB a. F. Dissertation FU Berlin, 2008
- *Geist, B.* Psychologický slovník. 2. vydání. Praha: Vodnář, 2000
- *Gillnerová, I. a kol.* Slovník základních psychologických pojmů. Praha: Fortuna, 2000
- *Grünwald, A.* Das vorsätzliche Tötungsdelikt. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2010
- *Hartl P., Hartlová, H.* Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000
- *Heintschel-Heinegg, B.* StGB Kommentar. München: C. H. Beck, 2010
- *Jakobs, G.* Tötung auf Verlangen, Euthanasie und Strafrechtssystem. München: Bayerische Akademie der Wissenschaften, 1998
- *Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A.* Mezníky českých právních dějin. 3.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010
- *Jelínek, J. a kol.* Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010
- *Kallab, J., Herrnritt, V.* Trestní zákony Československé. 2. přeprac. a značně rozmnož. vydání. Praha: Nákladem Československého kompasu, 1927
- Komise pro reformu československého trestního zákona. Přípravná osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1926

- *Kratochvíl, V. a kol.* Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- *Kuchta, J. a kol.* Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- *Kvapilová, H.* Soudní lékařství pro právníky. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 1999
- *Malý, K. a kol.* Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2004
- *Novotný, O., Zapletal, J., a kol.* Kriminologie. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008
- *Osnova trestního zákona z roku 1937.* Státní tiskárna Praha, 1937
- *Roxin, C., Arzt, G., Tiedemann, K.* Einführung in das Strafrecht und Strafprozessrecht. 5., neu bearbeitete Auflage. Karlsruhe: C.F. Müller, 2006
- *Schelle, K., Schelleová, I., Veselá, R., Vojáček, L.* Počátky moderního státu a práva České republiky. Praha: Eurolex Bohemia a.s., 2006
- *Solnař, V., Fenyk, J., Císařová D., Vanduchová, M.* Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009
- *Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D.* Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004
- *Sven, T.* Die Geschichte des Mordparagrafen. Bochum: Studienverlag Dr. N. Brockmeyer, 1985

- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140-421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010
- Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006
- Šámal, P., Púry F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004
- Špinková, M., Špinka, Š. Euthanasie: Víme, o čem mluvíme?. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006
- Štěpán, J. Právo a moderní lékařství. Praha: Panorama, 1989
- Tenthoff, Ch. Die Strafbarkeit der Tötung auf Verlangen im Lichte des Autonomieprinzips. Berlin: Duncker & Humblot, 2008
- THOMAS, S. Geschichte des Mordparagrafen-eine normgenetische Untersuchung bis in die Gegenwart. Studienverlag N. Brockmeyer, Bochum, 1985
- Vlček, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 2.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004
- Wessels, J., Hettinger, M. Strafrecht. Besonderer Teil. 32. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2008
- Zapletal, J. Úmyslná usmrcení (kriminologická a trestněprávní studie). Výzkumný ústav kriminologický, Praha: 1980
- Zwinger, A. a kol. Porodnictví. 1. vydání. Praha: Galén, Karolinum, 2004

7.2. Právní předpisy

- Listina základních práv a svobod vyhlášená předsednictvem ČNR dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 11/1918 Sb., zákon o vzniku Československa
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- Bundesgesetz vom 23. Januar 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch - StGB) StF: BGBl. Nr. 60/1974 i.d.F. BGBl. I Nr. 134/2002, 15/2004, 136/2004, 152/2004, 68/2005 und 56/2006

7.3. Články z odborných časopisů

- *Drbohlavová, I.* Eutanázie z pohledu českého práva. Trestněprávní revue, 2003, č. 4
- *Fenyk, J.* Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). Trestní právo, 2004, č. 6
- *Gřivna, T.* Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo, 2003, č. 6
- *Haškovcová, H.* Eutanázie v České republice. Medica Revue, 1996, č. 9
- *Hořák, J.* Úmyslná usmrcení v afektu (část I.). Trestní právo, 2008, č. 10
- *Hořák, J.* Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, 2009, č. 10
- *Kučera, J.* Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue, 2003, č. 5
- *Kühn, Z.* K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. Trestní právo, 1998, č. 10

- *Momsen, J.* Regelbeispielsmethode. NstZ 1998
- *Morkel, D.* Abgrenzung zwischen vorsätzlicher und fahrlässiger Straftat. in NStZ 1981
- *Musil, J.* Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. Trestní právo, 2004, č. 10
- *Šámal, P.* K právní úpravě eutanázie v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, 2003, č. 5
- *Tichý, L.* Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8
- *Vozár, J.* Eutanázia a právo. Právni rozhledy, 1998, č. 10
- *Walder, H.* Vorsätzliche Tötung, Mord und Totschlag. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht, 1979, č. 96

7.4. Elektronické adresy

- *Knötig, P.* Upřesnění informací v otázce vraždy či zabití zloděje. Právnické forum [online]. 9.3.2011, dostupné z <http://www.pravnickeforum.cz/novinky/detail/3215-upresneni-informaci-v-otazce-vrazdy-ci-zabiti-zlodeje/>
- [on-line] www.beck-online.de: Münchner Kommentar zum deutschen StGB
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 25. 8. 2010, sp.zn. 7 Tdo 793/2010, dostupné z http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CF9D618DE64656EBC12579830059989C?openDocument&Highlight=0
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 24. 1. 2012, sp. zn. 7 Tdo 18/2012, dostupné z http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/09EC6682BDE00B92C125799600713ED2?openDocument&Highlight=0
- [on-line] www.presseportal.de/polizeipresse: POL-KS, 12. November 2010

7.5. Judikáty

- R 16/1986 Sb. rozh. tr.,
- R 7/1988-I. Sb. rozh. tr.

- R 19/1969 Sb. rozh. tr.
- č. 27/1992 Sb. rozh. tr.

- č. 41/1976 Sb. rozh. tr.
- R 46/1998 Sb. rozh. tr.

- BGH, Beschluß vom 16.04.2007 - 5 StR 134/07